

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

**Harmonizace environmentálních daní v Evropské
unii - současný a budoucí pohled**

**Harmonization of environmental taxes in the European
Union - current and upcoming perspective**

Barbora Jíchová

Plzeň 2013

ZADÁNÍ BP

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

„Harmonizace environmentálních daní v Evropské unii – současný a budoucí pohled“

vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

V Plzni, dne.....

.....
podpis autora

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala svému vedoucímu bakalářské práce Ing. Zdeňkovi Hruškovi za poskytnutí odborných rad, věcné připomínky a veškerý čas, který mi věnoval. Dále bych ráda poděkovala své rodině za trpělivost a podporu během mého studia.

Obsah:

Úvod	7
1 Ekologické daně v České republice	8
1.1 Historie	8
1.2 Teoretický koncept ekologického zdanění	10
1.3 Věcné a procesní náležitosti ekologických daní	10
1.3.1 Plátce a poplatník daně	10
1.3.2 Osvobození od daně.....	10
1.3.3 Daň z pevných paliv	11
1.3.4 Daň z elektřiny	11
1.3.5 Daň ze zemního plynu a některých dalších paliv	11
1.4 Ekologická daňová reforma v České republice	12
1.4.1 První etapa ekologické daňové reformy.....	12
1.4.2 Druhá etapa ekologické daňové reformy	13
1.4.3 Třetí etapa ekologické daňové reformy	15
2 Analýza geneze současného stavu ekologického zdanění v Evropské unii	17
2.1 Historie	17
2.2 Právní úprava harmonizace environmentální politiky a zdanění v Evropské unii..	21
2.3 Průkopníci environmentálního zdanění v Evropě.....	24
2.3.1 Nástin environmentálního zdanění v Dánsku.....	24
2.3.2 Nástin environmentálního zdanění ve Švédsku.....	27
2.4 Základní principy ochrany životního prostředí v EU.....	29
3 Analýza ekologizace daňových soustav	30
3.1 Dopad zavedení ekologického zdanění na podnikovou sféru v České republice ...	30
3.2 Analýza daňových příjmů v Evropské unii se zaměřením na Českou republiku ...	34
4 Nástin budoucího vývoje environmentálního zdanění	41
4.1 Vývoj emisí skleníkových plynů.....	41

4.2 Problematika uhlíkové daně	42
4.3 Problematika komunálního odpadu a nástroje redukující jejich produkci	44
4.3.1 Analýza zpracování komunálních odpadů v Evropské unii	44
4.3.2 Ekonomické nástroje redukující produkci komunálního odpadu	47
Závěr.....	53
Seznam tabulek.....	54
Seznam obrázků	55
Seznam použitých zkratk	56
Seznam použité literatury	57

Úvod

Harmonizace environmentálních daní je v současnosti aktuální globální problematikou. Zejména v rozvinutých zemích vlivem působení průmyslové výroby a nešetrného zacházení s přírodními zdroji došlo a stále dochází k poškozování životního prostředí, které je pro lidstvo velmi významné. Kvalita životního prostředí má bezprostřední vliv na životní úroveň obyvatelstva. Zároveň je v současnosti nezbytné hledat a vyvíjet alternativní a obnovitelné zdroje v rámci zachování udržitelného rozvoje.

Vzhledem k tomu, že ekologičtější chování, technologický rozvoj a rozvoj alternativní obnovitelné energie není z ekonomického hlediska efektivní, je zapotřebí, aby jednotlivé státy motivovaly k ekologickému chování a naopak penalizovaly chování, které poškozují životní prostředí. Mezi účinné nástroje k ochraně životního prostředí, zachování udržitelného rozvoje a k pobídkám investic do ekologicky šetrnějších technologií patří právě environmentální daně a poplatky. Vzhledem k tomu, že životní prostředí je problematikou, kterou je zapotřebí řešit na globální úrovni, je nezbytné, aby se tímto tématem zabýval každý jednotlivý stát. Důležitým aspektem harmonizace daní v Evropské unii je existence jednotného vnitřního trhu, kdy se jednotlivé státy snaží sblížit své legislativy za účelem usnadnění volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu.

Tato bakalářská práce je zaměřena na harmonizaci environmentálních daní v Evropské unii se zaměřením na Českou republiku a některé vybrané další členské státy. V první části práce autorka studiem odborných zdrojů objasnila historický vývoj a aspekty těchto daní v České republice. Ve druhé části autorka nastínila historický vývoj a právní legislativu environmentálních daní v Evropské unii. Ve třetí části pomocí analýzy autorka provedla komparaci environmentálního zdanění v jednotlivých členských státech a dopad ekologizace daňové soustavy na podnikovou sféru v České republice. Ve čtvrté části práce autorka predikovala budoucí environmentální zdanění se zaměřením na problematiku uhlíkové daně a produkce komunálních odpadů. Tato část práce byla vypracována za použití odborných zdrojů a provedené analýzy. Cílem této práce je objasnit environmentální zdanění a jeho dopady na životní prostředí a podnikovou sféru a nastínit budoucí vývoj v této oblasti.

1 Ekologické daně v České republice

1.1 Historie

Česká republika ekologickému zdanění sice v minulosti nevěnovala příliš pozornosti, ale bylo zaváděno několik environmentálních poplatků, zejména z fiskálních důvodů. Přestože jsou poplatky považovány za funkční vzhledem k ochraně životního prostředí, jejich problematika spočívá v úzkém zaměření na jednotlivé složky životního prostředí, které zabraňuje komplexnějšímu přístupu (Ekins, Speck, 2011). Za **první daně**, u kterých lze nalézt **rysy ekologických daní**, jsou považovány daně ze zapalovadel, z elektrických zdrojů záření, z minerálních olejů, z uhlí a z motorových vozidel. Tyto daně byly zavedeny ve 20. letech minulého století, ale spíše z důvodů fiskálních než environmentálních. Později byla zavedena i petrolejová daň. V roce 1949 byla do daňové soustavy zavedena daň, jejímž účelem bylo nahradit veškeré nepřímé daně, tzv. všeobecná daň. V roce 1967 Česká republika zavedla poplatky za emise a v roce 1979 poplatky za vypouštění odpadních vod. Mezitím se v roce 1974 začala vybírat daň z motorových vozidel. Předmětem daně byla silniční motorová vozidla. I když v České republice existovaly určité nástroje, které řešily problematiku znečišťování životního prostředí, český daňový systém až **do roku 1992** neobsahoval žádnou legislativní úpravu environmentálních daní (Hruška, 2011c). Ta se nachází až v zákonu č. 212/1992 Sb., o soustavě daní, kdy byly do daňového systému České republiky ekologické daně zavedeny jako „Daně k ochraně životního prostředí“. Tento zákon nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1993 (Zákon 212/1992 Sb.). Tyto daně nebyly blíže specifikovány, nebyl stanoven jejich věcný záměr ani rámcová koncepce (Svátková, 2009). Snaha o zdanění produkce znečišťující životní prostředí se poté projevila v roce 1997, zavedení ekologických daní se ale opět nezdařilo.

Během roku 1999 připravilo Ministerstvo životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem financí České republiky návrh zákona o ekologických daních. K předložení návrhu ovšem nedošlo, protože Ministerstvo financí dostalo za úkol předložit **Návrh koncepce postupné ekologizace daňové soustavy**. V následujících letech byl předložen materiál Návrhu koncepce ekologické daňové reformy vládě. Tento návrh byl zamítnut zejména z důvodu nejasného rozhodnutí o kompenzaci pro nízkopříjmové skupiny obyvatel (Netušilová, Křivka, 2012).

V roce 2002 vláda prohlásila ekologickou daňovou reformu jako jeden ze svých prioritních cílů a zavázala se zahájit přípravu ekologické daňové reformy, která bude fiskálně neutrální (Netušilová, Křivka, 2012).

Dříve, než byl předložen návrh ekologické daňové reformy, Česká republika v roce 2004 vstoupila do Evropské unie (dále EU). V roce 2003 vstoupila v EU v platnost **Směrnice č. 2003/96/ES**, která nařizuje členským státům zdanění energetických produktů a elektřiny, respektive je zde určena minimální sazba jednotlivých ekologických daní (Directive 2003/96/EC). Dále v roce 2004 vešla v platnost **Směrnice č. 2004/74/ES**, která upravuje Směrnicí č. 2003/96/ES, a umožňuje uplatnit vybraným členským státům dočasné osvobození od daně z energetických produktů a elektřiny, popř. sníženou úroveň zdanění. Tato směrnice byla zavedena vzhledem k relativně nízké úrovni spotřebních daní jednotlivých států, relativně nízkým úrovním důchodu a omezené schopnosti kompenzovat dodatečné daňové břemeno snížením jiných daní. I minimální sazby stanovené směrnicí 2003/96/ES by mohly těmto členským státům způsobit vážné hospodářské a sociální potíže. Růst cen způsobený zavedením ekologických daní by mohl mít velké negativní dopady na občany těchto států, dále zejména na malé a střední podniky. V rámci této směrnice byla udělena výjimka i České republice, kdy byla Česká republika dočasně osvobozena od těchto daní až do **1. 1. 2008** (Directive 2004/74/EC).

V říjnu 2005 Ministerstvo životního prostředí dokončilo materiál **Koncepce ekologické daňové reformy**, který byl následovně postoupen do vnitřního upomínkového řízení na Ministerstvu financí. V lednu 2007 vláda schválila materiál **Principy a harmonogram ekologické daňové reformy**. Vláda uložila jednotlivým resortům úkoly v souvislosti s realizací této reformy a zpracováním její koncepce do příslušných zákonů (Netušilová, Křivka, 2012).

Ekologické daně byly zavedeny v České republice až **zákonem č. 261/2007 Sb.**, o stabilizaci veřejných rozpočtů, s účinností od 1. 1. 2008, konkrétně se jednalo o daň z pevných paliv, daň z elektřiny a daň ze zemního plynu a některých dalších paliv (Zákon 261/2007 Sb.).

1.2 Teoretický koncept ekologického zdanění

Ve dvacátém století začalo v důsledku velkého rozmachu průmyslu docházet k nadměrnému znečišťování životního prostředí a hrozilo porušení konceptu udržitelného rozvoje. Tato nová problematika potřebovala najít účinná řešení. Jedním z nástrojů, kterými se jednotlivé vlády snaží omezit negativní dopady průmyslu na životní prostředí, jsou ekologické daně (Hruška, 2011a). Tyto daně řadíme mezi tzv. daně nápravné (Svátková, 2009). Funkcí **ekologické daně** je odstranění **negativní externality** ve formě znečišťování prostředí, motivace obyvatelstva a podniků k šetrnějšímu chování vzhledem k životnímu prostředí a k preferenci využívání obnovitelných přírodních zdrojů (Hruška, 2011a). V roce 1920 se internalizací externalit zabýval anglický ekonom Arthur Cecil Pigou. Pigou přišel s myšlenkou, že negativní externality, které se objevují na trhu, lze omezovat pomocí ekologických daní. Stanovení tzv. „Pigouovy daně“ je ale v reálné ekonomice značně obtížné (Ekins, Speck, 2011). V České republice v současnosti soustavu ekologických daní tvoří daň z pevných paliv, daň z elektřiny a daň ze zemního plynu a některých dalších plynů.

1.3 Věcné a procesní náležitosti ekologických daní

V následujících odstavcích jsem rozebrala základní aspekty jednotlivých ekologických daní platných v České republice.

1.3.1 Plátce a poplatník daně

Plátcem daně je dodavatel, který na daňovém území dodal pevná paliva, elektřinu či plyn ke konečnému spotřebiteli, případně další subjekty, které jsou uvedené v zákoně. Plátce daně je povinen podat návrh na registraci k dani u celního úřadu nejpozději v den vzniku povinnosti daň přiznat a zaplatit (Daňové zákony, 2013).

Poplatník je konečný spotřebitel, jehož příjmy, majetek nebo úkony podléhají dani (Sbírka zákonů 337/1992, § 6 odst. 2).

1.3.2 Osvobození od daně

V zákoně je uvedeno mnoho osvobození od jednotlivých ekologických daní. U pevných paliv se jedná například o pevná paliva, která jsou určena k výrobě elektřiny, od daně z elektřiny je osvobozena ekologicky šetrná elektřina, přičemž ekologicky šetrnou elektřinou rozumíme elektřinu pocházející ze solární, větrné nebo geotermální energie,

elektřinu vyrobenou z biomasy nebo ve vodních elektrárnách. Od daně z plynu je osvobozen například plyn určený pro výrobu tepla v domácnostech či pro výrobu elektřiny (Daňové zákony, 2013).

1.3.3 Daň z pevných paliv

Předmětem daně jsou tato pevná paliva:

- černé uhlí, brikety, bulety a podobná pevná paliva vyrobená z černého uhlí,
- hnědé uhlí, hnědouhelné brikety a aglomerované hnědé uhlí,
- koks a polokoks z černého uhlí, hnědého uhlí nebo rašeliny,
- ostatní uhlovodíky specifikované kódy nomenklatury, pokud jsou určeny pro výrobu tepla (Daňové zákony, 2013).

Předmětem daně není dřevo ani dřevěné uhlí (Svátková, 2009).

Základ daně tvoří množství pevných paliv v GJ spalného tepla. Sazba daně je stanovena 8,5 Kč/GJ spalného tepla (Daňové zákony, 2013).

1.3.4 Daň z elektřiny

Předmětem daně je elektřina (Daňové zákony, 2013).

Základ daně je tvořen množstvím elektřiny v MWh, přičemž sazba daně činí 28,30 Kč/MWh (Daňové zákony, 2013).

1.3.5 Daň ze zemního plynu a některých dalších paliv

Předmětem daně je plyn určený pro pohon motorů, pro výrobu tepla bez ohledu na způsob spotřeby tepla, pro pohon stacionárních motorů, strojů používaných při stavbách, stavebně inženýrských a veřejných pracích nebo pro pohon vozidel, která jsou určena k používání mimo veřejné cesty nebo vozidla, která schválená pro provoz převážně na veřejných silnicích (Daňové zákony, 2013), tzn. frézy, kombajny, apod. (Svátková, 2009).

Základem daně je množství plynu v MWh spalného tepla. Sazby daně jsou uvedené v tabulce č. 1.

Tab. č. 1: Sazby daně ze zemního plynu a některých dalších paliv

Kód nomenklatury/ účel	Sazba	Období
2711 29, 2705	264,80 Kč/MWh	-
2711 11, 2711 21	0 Kč/MWh	1. 1. 2008 - 31. 12. 2011
2711 11, 2711 21	34,20 Kč/MWh	1. 1. 2012 – 31. 12. 2014
2711 11, 2711 21	68,40 Kč/MWh	1. 1. 2015 – 31. 12. 2017
2711 11, 2711 21	136,80 Kč/MWh	1. 1. 2018 – 31. 12. 2019
2711 11, 2711 21	264,80 Kč/MWh	od 1. 1. 2020
Plyn dle § 4 písm. b)	30,60 Kč/MWh	-
Plyn dle § 4 písm. c)	30,60 Kč/MWh	-

Zdroj: vlastní zpracování dle daňových zákonů, 2013

1.4 Ekologická daňová reforma v České republice

Ekologická daňová reforma představuje **přesun zdanění lidské práce směrem ke zdanění výrobků a služeb**, jejichž výroba a produkce mají negativní dopady na životní prostředí a lidské zdraví. Důležitým aspektem ekologické daňové reformy je výnosová neutralita, tzn., ekologická daňová reforma nepovede ke zvýšení celkového daňového zatížení (Principy a harmonogram ekologické daňové reformy, 2007).

V lednu 2008 byly do daňového systému České republiky v rámci ekologické daňové reformy zahrnuty tři ekologické daně. Jak již bylo zmíněno, jedná se o daň z pevných paliv, daň z elektřiny a daň ze zemního plynu a některých dalších plynů. Ekologická daňová reforma v České republice je rozčleněna do **tří etap** od roku 2008 až do roku 2017. Všechny tyto etapy ekologické daňové reformy by měly splňovat **princip výnosové neutrality** a každá z etap by měla znamenat rozšíření ekologického zdanění (Svátková, 2009).

1.4.1 První etapa ekologické daňové reformy

První etapa probíhala v letech 2008 až 2009. Cílem této etapy bylo zavést ekologické daně do daňového systému v souladu se Směrnicí č. 2004/74/ES (Hruška, 2011b). Podle předpokladů se z ekologických daní měla v prvním roce vybrat částka přesahující čtyři

miliardy Kč. Skutečný výnos byl však nižší. Za rok 2008 fiskální příjem z ekologických daní činil částku 2,5 miliard Kč. V rámci výnosové neutrality měla být rok po zavedení ekologických daní v České republice snížena cena práce, konkrétně platba pojistného na sociální zabezpečení v odpovídající výši. Současně se zavedením ekologických daní došlo ke snížení sazby daně z příjmů fyzických a právnických osob (daň z příjmů právnických osob byla v roce 2008 snížena z 24% na 21%, daň z příjmů fyzických osob byla sjednocena na 15%). Následně 1. ledna 2009 se snížila sazba příspěvku na sociální pojištění o 1,5%. U první etapy ekologické daňové reformy byl tedy splněn atribut výnosové neutrality (Charvát, 2009).

1.4.2 Druhá etapa ekologické daňové reformy

Druhá etapa ekologické daňové reformy probíhá v současnosti. Časový rámec druhé etapy je stanoven na období od roku 2010 do roku 2013 (Hruška, 2011b). Jejím cílem je převedení některých poplatků týkajících se ochrany životního prostředí na ekologické daně. Dále by se měla věnovat větší pozornost oblasti zdanění dopravy v souvislosti s Kjótským protokolem, kterým se Evropská unie zavázala snížit emise skleníkových plynů nejméně o 5,2% vzhledem k roku 1990, a to během let 2008 až 2012 (Kjótský protokol). Ratifikace Kjótského protokolu v roce 1997 vedla k odsouhlasení závazných cílů snížení skleníkových plynů ve všech vyspělých zemích, kromě USA (Russel, 2011).

Momentálně v České republice podléhají zdanění dopravy pouze vybraná vozidla. Pojmem „zdanění dopravy“ rozumíme jak klasické daně, tak poplatky, které jednotlivé subjekty mají povinnost v souvislosti s dopravou uhradit. Klasickou daní je v tomto případě konkrétně daň silniční. Silniční dani podléhají silniční motorová vozidla a jejich přípojná vozidla, pokud slouží k podnikání. Dále silniční dani podléhají vozidla s nejvyšší povolenou hmotností nad 3,5 tuny, a to bez ohledu na to, zda jsou používána k podnikání (Daňové zákony, 2013). Do zdanění dopravy lze zařadit i některé poplatky. Poplatek je v tomto případě platba, za kterou jednotlivé subjekty získávají určitou výhodu či službu od veřejného sektoru. Takovým poplatkem je uhrazení mýtného či nákup dálniční známky, která subjektu po úhradě tohoto poplatku umožní užívat zpoplatněné dálnice a rychlostní silnice, nebo například poplatek za vjezd do centra města. Dále do zdanění dopravy patří tzv. **ekologická daň**, která vešla v platnost v lednu 2009 na žádost EU (ekodan.eu, nedatováno). Jedná se o poplatek, který se hradí při registraci či přeregistraci motorového vozidla. Tento poplatek vždy hradí subjekt,

na který se vozidlo registruje. V případě, že je vozidlo již v České republice registrováno, platí se tento poplatek pouze při **první přeregistraci** vozidla. Ekologická daň je stanovena podle plnění mezních emisních hodnot (Sbírka zákonů 383/2008, § 37e).

V současnosti se v České republice uvažuje o zavedení **uhlíkové daně**, přestože Brusel počítá s plným zavedením uhlíkové daně až v roce 2022. Uhlíková daň má zpoplatnit emise oxidu uhličitého a tím zvýšit i konečnou cenu uhlí (Pravec, 2012). Uhlíková daň se nebude týkat teplárenských společností, které již fungují na systému emisních povolenek, které jsou nástrojem snižování průmyslových emisí (Hruška, 2011a). Emise oxidu uhličitého jsou tedy již zpoplatněny v rámci těchto emisních povolenek. V současnosti jedna emisní povolenka umožní držiteli vypustit 1 tunu oxidu uhličitého. Do roku 2012 se jednalo pouze o emise oxidu uhličitého, dále budou do tohoto systému zahrnuty i jiné skleníkové plyny (European Commission, 2013). Stát má v úmyslu zavedením uhlíkové daně zvýšit své rozpočtové příjmy a tím snížit rozpočtový deficit, čímž dochází k porušení principu výnosové neutrality. Předpokládá se, že by státu tato daň mohla ročně vynést pět miliard korun. Podle náměstka ministra financí Ladislava Minčiče by zavedení této daně způsobilo nárůst ceny uhlí o více než polovinu, těžkého topného oleje asi o třetinu a lehkého topného oleje o čtvrtinu. Je třeba brát v potaz sociální dopady uhlíkové daně. Tato daň by měla největší dopad na domácnosti a malé podniky a dotkla by se zejména venkovských obyvatel, a to zvýšením životních nákladů (Pravec, 2012). Domácnosti s nižšími příjmy bez přípojky na plyn topí pouze uhlím a po zavedení této daně by měly dvě možnosti. Buď změnit způsob vytápění, což by znamenalo vysoké náklady, které by pravděpodobně vedly k zadlužení jednotlivých domácností. Další, pravděpodobnější možností je začít topit dřevem a tím zvýšit emise oxidu uhličitého. (Hruška, 2011a).

Příjmy získané z uhlíkové daně by měly být opět využity na snížení daňového zatížení práce, aby bylo dosaženo výnosové neutrality. Vzhledem ke schváleným změnám v daňové oblasti pro rok 2013 lze predikovat, že tento princip dodržen nebude. Mezi tato opatření, která vstoupila v účinnost 1. 1. 2013, patří například zvýšení daně z příjmů fyzických osob, konkrétně se jedná o tzv. solidární zvýšení daně z příjmů fyzických osob, a to ve výši 7% z příjmu, který přesahuje 48násobek průměrné mzdy. Dále vešlo v účinnost zvýšení daně z přidané hodnoty na 21%, respektive 15%.

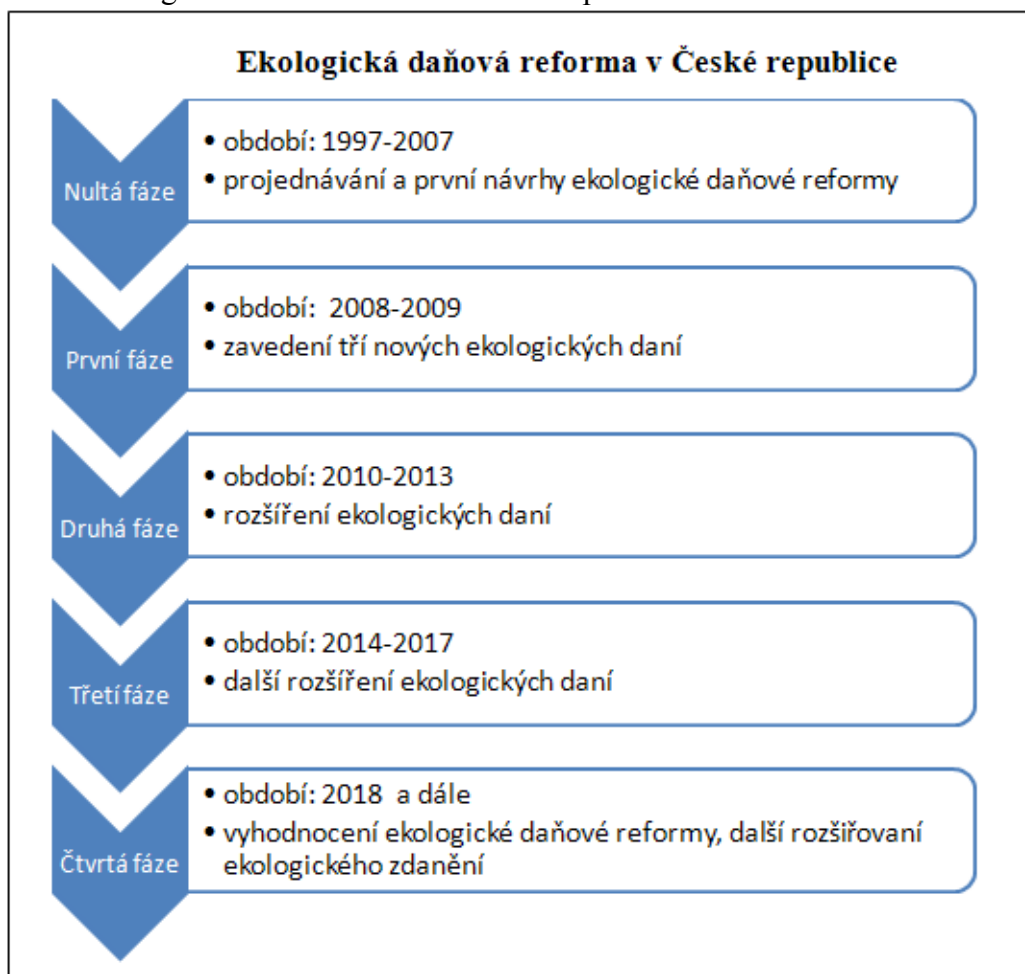
Pracující důchodci nemohou v současnosti v rámci daně z příjmu fyzických osob uplatnit slevu na poplatníka. Zároveň došlo ke zrušení stropů u pojistného na veřejné zdravotní pojištění. Tyto změny mají dočasnou účinnost pro roky 2013 až 2015 (vlada.cz, 2012). Tím se princip ekologické daňové reformy ohledně výnosové neutrality ekologických daní omezuje.

1.4.3 Třetí etapa ekologické daňové reformy

Třetí etapa ekologické daňové reformy bude realizována v letech 2014 až 2017. V této době se očekává **revize a změny energetické směrnice 2003/96/ES**. Třetí etapa by měla reagovat na vyhodnocení předchozích dvou etap a na případné novelizace této směrnice. Dále se dá předpokládat **rozšíření zdanění** na nové komodity, jejichž výroba či spotřeba negativně ovlivňuje životní prostředí či lidské zdraví (Svátková, 2009), a převedení vybraných ekologických poplatků na ekologické daně, například poplatku za vypouštění odpadních vod nebo poplatku z odpadů (Hruška, 2011b). Při úpravě ekologických daní by mělo být dbáno na jejich spravovatelnost finančními úřady či orgány, které budou tyto daně vybírat. Nově získané příjmy by měly opět být vynaloženy na snížení daňového zatížení práce za účelem dosažení výnosové neutrality (Principy a harmonogram ekologické daňové reformy, 2007).

V České republice lze hovořit nikoliv o třech, ale o pěti fázích ekologické daňové reformy (viz Obr. č. 1). Ke třem již výše popsaným fázím se přidává tzv. nultá a čtvrtá fáze. Nultá fáze se uskutečnila během let 1997 až 2007 a lze hovořit o tzv. přípravné fázi, kdy probíhala projednávání a prosazování ekologické daňové reformy. Vzhledem k časovému rozmezí, kdy probíhala, se jednalo zatím o nejdelší fázi ekologické daňové reformy. Dá se předpokládat, že ekologická daňová reforma bude dále pokračovat i po ukončení třetí fáze, jelikož se životní prostřední neustále mění a vyvíjí a pokud chce společnost udržet koncepci udržitelného rozvoje, je třeba na tyto změny neustále reagovat. Dále by se během čtvrté fáze ekologické daňové reformy měly vyhodnotit výsledky předchozích etap, vytyčit další směr ekologické daňové reformy a případně provést nápravná opatření (Hruška, 2011c).

Obr. č. 1: Ekologická daňová reforma v České republice

Zdroj: vlastní zpracování dle Hrušky, 2011c

2 Analýza geneze současného stavu ekologického zdanění v Evropské unii

Každý stát EU určitým způsobem zatěžuje produkty, které negativně ovlivňují životní prostředí, ať již v daňovém či poplatkovém systému. Lze tedy říci, že každý stát má ve svém daňovém či poplatkovém systému zavedeny environmentální daně.

2.1 Historie

V počátcích Evropského hospodářského společenství (dále EHS) se environmentální politice nevěnovala prakticky žádná pozornost. Politika ochrany životního prostředí v EU však prošla dynamickým vývojem a v současné době ekologické normy předepsané EU patří mezi **nejstriktnější na světě**. Normy stanovené EU jsou na jejím území **povinné**, a proto se jimi jednotlivé členské státy řídí. Jsou jedním z důvodů, proč členské státy zavádějí do svých daňových systémů ekologické daně.

Snahy o harmonizaci nepřímých daní lze vyzorovat již od počátku Evropského hospodářského společenství. To je zřejmé z Římské smlouvy zakládající Evropské hospodářské společenství (dále EHS) podepsané v roce 1957, konkrétně z článku 99: *„komise zváží, jakým způsobem by mohly být zákony různých členských států týkající se daně z obratu, spotřebních daní a jiných nepřímých daní, včetně vyrovnávacích opatření uplatňovaných v souvislosti s obchodováním mezi členskými státy, harmonizovány v zájmu společného trhu“* (Smlouva o založení EHS, 1957). O ochraně životního prostředí zde však ještě nebyla žádná zmínka. Nepřímo se životním prostředím zabývá smlouva o EURATOMu z roku 1967 (BusinessInfo.cz, 2009).

Co se týká environmentální politiky, Evropská rada zahájila svoji činnost v této oblasti až v roce 1973, kdy byl spuštěn první environmentální akční program (dále EAP) jako odpověď na Stockholmskou konferenci Organizace spojených národů o životním prostředí, která proběhla v **roce 1972** (Centrum pro otázky životního prostředí, 2005). Tato konference přinesla mnoho námětů k ochraně životního prostředí na úrovni EHS. Do současné doby bylo celkem vyhlášeno sedm těchto environmentálních akčních programů (Kuchyňková, nedatováno).

První environmentální akční program pokrýval období od roku 1973 do roku 1976. Tento program zdůraznil, jak je důležité posoudit dopady ostatních politik na životní prostředí. První EAP již zahrnoval mnoho pozdějších myšlenek, jako například koncept

udržitelného rozvoje, i když jen v zárodečné formě. Tento program byl zaměřen zejména na ochranu jednotlivých složek životního prostředí (voda, vzduch, půda).

Druhý EAP probíhal v letech 1977 až 1981. V podstatě navazoval na první program, měl stejné přístupy a cíle. Zvětšil se ale rozsah problémů, které bylo zapotřebí řešit. V tomto období byla přijata řada směrnic, zejména na ochranu vody a nakládání s odpadem.

Třetí program se uskutečnil v letech 1983 až 1986 a zdůraznil možná rizika a přínosy environmentální politiky na vnitřní trh. Bylo zapotřebí sladit emisní normy, aby nebyla narušena konkurenceschopnost. Zároveň třetí EAP vyzdvihl výhody, zejména v oblasti zaměstnanosti, které environmentální politika přinesla. Také se změnil přístup environmentální politiky, pozornost se zaměřila na omezování emisí a znečišťování prostředí, přičemž první a druhý EAP se věnoval spíše kvalitě.

Čtvrtý EAP probíhal během let 1987 až 1992. Přinesl další změny v environmentální politice. Bylo zjištěno, že je zapotřebí více **integrováný přístup**. Při ochraně životního prostředí se na výrobní proces začíná pohlížet jako na **celek**. Dříve byla pozornost zaměřena pouze na **jednotlivé kroky** (emisní normy, ochrana vody, apod.). Poprvé se začínají objevovat nástroje jako daně, subvence nebo obchodovatelné emisní povolenky. (Hey, 2005).

Cílem **pátého programu**, který probíhal v období od roku 1992 až 2000, bylo změnit systém růstu ve Společenství takovým způsobem, aby byl podpořen udržitelný rozvoj. Dále tento program pokračoval v řešení problémů životního prostředí jako klimatické změny, znečištění vody a nakládání s odpady (Europa.eu, nedatováno).

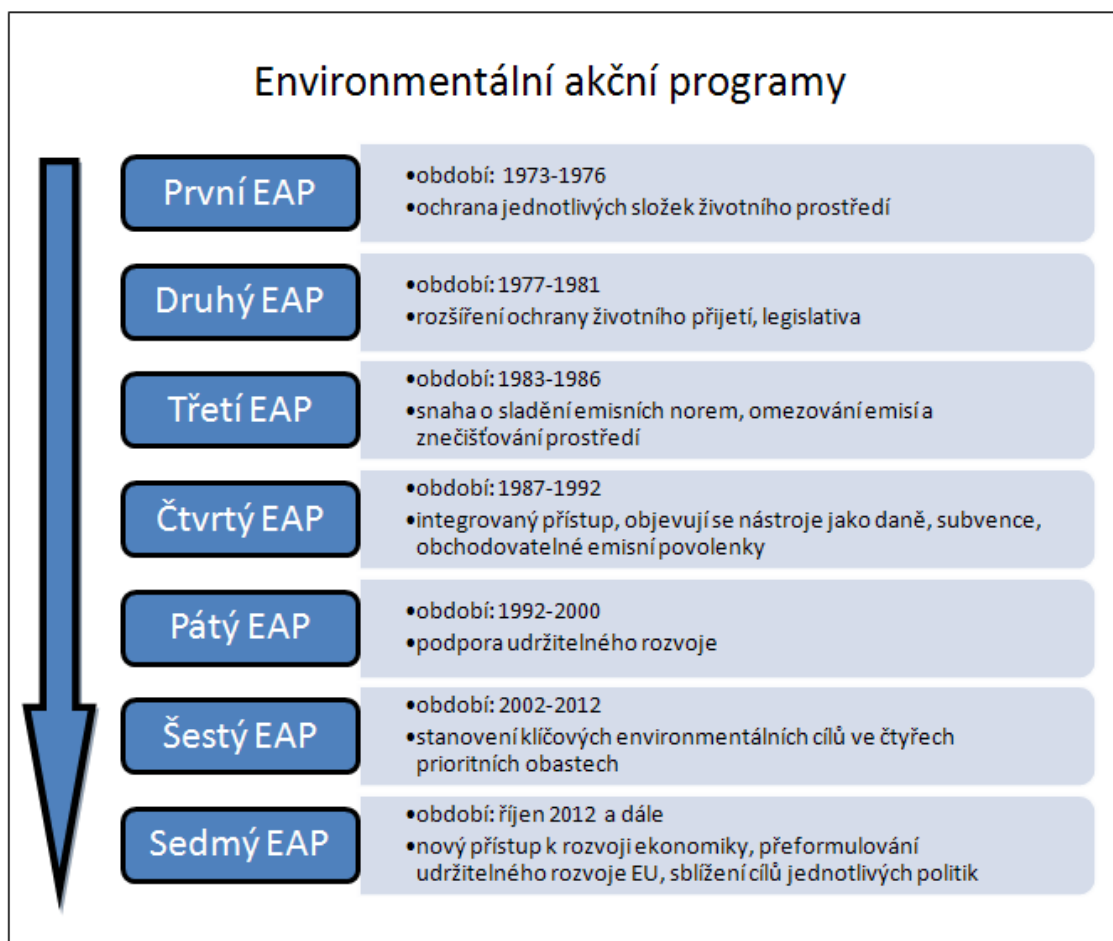
Šestý EAP byl přijat v roce 2002 a vztahuje se na 10 let (Europa.eu, 2011). Tento program stanovil klíčové environmentální cíle, kterých má být dosaženo ve **čtyřech prioritních oblastech**:

- změna klimatu,
- příroda a biologická rozmanitost,
- životní prostředí a zdraví,
- přírodní zdroje a odpady.

Zároveň bylo stanoveno **sedm tematických strategií** – ochrana půdy, mořské prostředí, pesticidy, znečištění ovzduší, městské prostředí a odpady (Institute for European Environmental Policy, 2010).

V říjnu 2012 měl začít **sedmý EAP**, který by měl zavést nový přístup k rozvoji ekonomiky, přeformulovat udržitelný rozvoj EU, sblížit cíle jednotlivých politik a obecně zajistit lepší výkon politiky životního prostředí EU. Na začátku roku 2013 však ještě tento program nebyl spuštěn (European Environmental Bureau, 2012; Institute for European Environmental Policy, 2012).

Obr. č. 2: Environmentální akční programy

Zdroj: vlastní zpracování

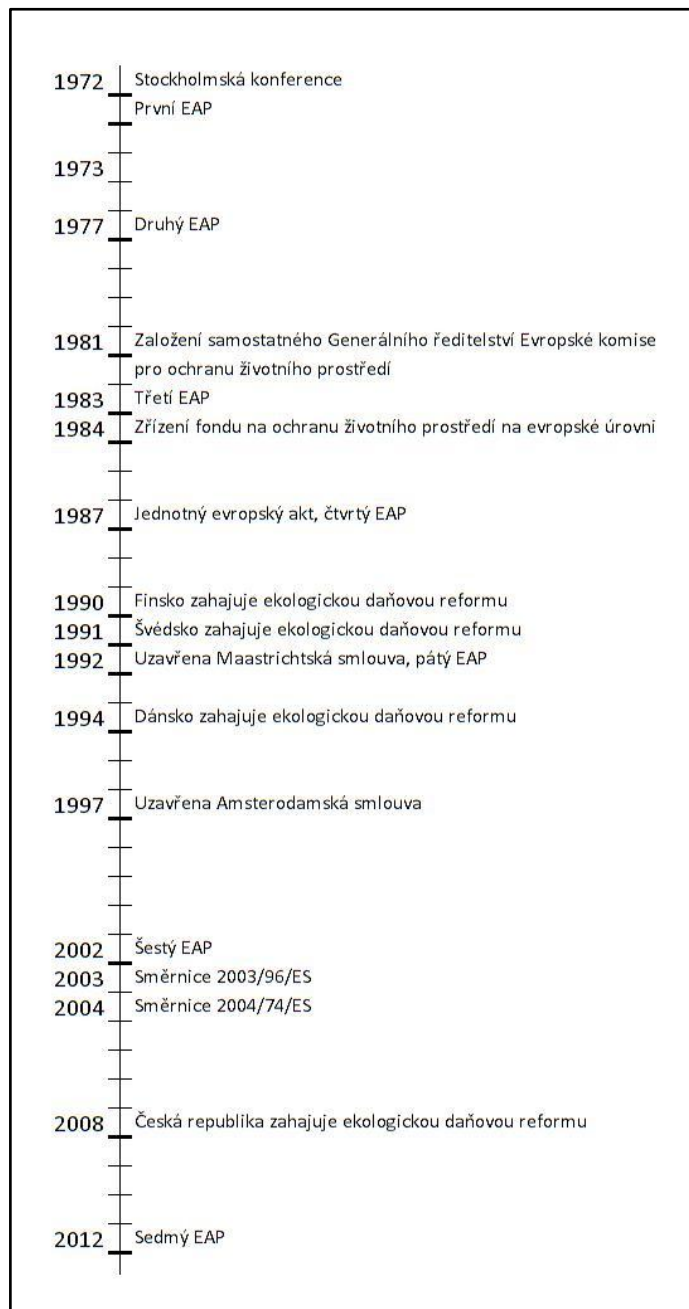
V roce 1981 bylo zřízeno samostatné Generální ředitelství Evropské komise pro ochranu životního prostředí. Roku 1984 byl zřízen zvláštní fond na ochranu životního prostředí na evropské úrovni. Dále v roce 1987 vstoupil v platnost **Jednotný evropský akt**, který vymezuje ochranu životního prostředí jako samostatnou politiku (BusinessInfo.cz, 2009).

Rostoucí význam ekologické politiky se výrazněji projevil v **Maastrichtské smlouvě** z roku 1992 a **Amsterodamské smlouvě** z roku 1997 (Láchová, 2007). Maastrichtská smlouva zahrnuje princip udržitelného rozvoje do jednoho z cílů Evropského společenství (Centrum pro otázky životního prostředí, nedatováno). Amsterodamská smlouva zastřešuje princip trvale udržitelného rozvoje, přičemž podstatou tohoto procesu je integrace environmentální, ekonomické a sociální politiky (Centrum pro otázky životního prostředí, 2005).

V 80. letech minulého století se začaly postupně objevovat ekologické daňové reformy jednotlivých členských zemí EU. Tyto reformy se začaly uskutečňovat nejdříve v severských zemích (Dánsku, Švédsku, Finsku), později se připojilo Německo, Rakousko, Belgie a Velká Británie (Láchová, 2007). Záměrem těchto zemí bylo zavést nové ekologické daně, zejména daně zaměřené na emise oxidu uhličitého, a zrevidovat již existující energetické daně. Další záměrem bylo, v rámci přesouvání zdanění lidské práce ke zdanění produktů a služeb, snížit daně z příjmů a nemzdové náklady, jako jsou například příspěvky na sociální zabezpečení (Ekins, Speck, 2011).

První evropskou zemí, která spustila ekologickou daňovou reformu, se stalo Finsko, které v roce 1990 uvalilo na všechny energetické produkty, kromě pohonných hmot, uhlíkovou daň. Finsko bylo následováno Švédskem, které zavedlo uhlíkovou daň v roce 1991. Švédsko nerealizovalo žádné přechodné období, což způsobilo výrazný nárůst daňové zátěže. Dále Švédsko na počátku devadesátých let zavedlo zvláštní poplatky na oxid siřičitý a oxidy dusíku. V Dánsku v rozmezí let 1994 až 2002 proběhly celkem tři ekologické daňové reformy. První a třetí reforma byla zaměřena na domácnosti, zatímco druhá ekologická daňová reforma se zabývala průmyslovým sektorem (Ekins, Speck, 2011).

Obr. č. 3: Vývoj ekologického zdanění a ochrany životního prostředí v EU

Zdroj: vlastní zpracování

2.2 Právní úprava harmonizace environmentální politiky a zdanění v Evropské unii

Environmentální politika a environmentální zdanění se v Evropské unii vyvíjelo poměrně pomalým tempem. Jedním z nástrojů environmentální politiky Evropské unie jsou environmentální akční programy, o kterých se autorka již zmínila v kapitole 2.1 Historie. Tyto environmentální programy stanovují zásady a opatření, která jsou nezbytná pro ochranu životního prostředí.

Právní úprava environmentálního zdanění v Evropské unii se objevuje v **Jednotném evropském aktu** z roku 1987, který doplňuje smlouvu EHS hlavou VII - ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ a stanovuje ochranu životního prostředí jako součást celkové politiky Společenství. Dále se právní legislativou zabývá **Maastrichtská smlouva** z roku 1992, která zakotvila do Římské smlouvy princip udržitelného rozvoje a nařizuje členským státům financovat a provádět politiku v oblasti ochrany životního prostředí. **Amsterodamská smlouva** z roku 1997 obsahuje odhodlání podporovat udržitelný rozvoj a integrovat environmentální, sociální a ekonomickou politiku.

K harmonizaci vnitrostátních legislativ v Evropské unii se používají zejména směrnice. Poté, co je evropská směrnice schválena, mají členské státy povinnost zanést její cíle do svého právního řádu, a to ve stanovené lhůtě. Směrnice nestanovují, jakým způsobem má být implementována, poskytuje jednotlivým členským státům dostatečný prostor, aby mohli při přejímání směrnic do svých legislativ **zohlednit svá národní specifika**. Členské státy samostatně rozhodují, jakým způsobem budou směrnici zavádět do svého právního systému, zda je dostačující vyhláška, novelizace stávající legislativy či je zapotřebí přijmout nový zákon (Široký, 2010; Nerudová, 2008).

Směrnice 92/81/EHS z roku 1992 ošetřovala zdanění minerálních olejů. Tato směrnice klasifikovala jednotlivé druhy minerálních olejů, přičemž jednotlivé sazby těchto minerálních olejů stanovila navazující směrnice 92/82/EHS.

Následkem rostoucího důrazu na ochranu životního prostředí, přijetí Kjótského protokolu (viz kap. 1.4.2) a snahy omezit vypouštění emisí bylo nahrazení těchto směrnic **Směrníci 2003/96/ES**, která zásadním způsobem restrukturalizuje zdaňování energie a energetických produktů. Tato směrnice rozšiřuje dosavadní zdanění minerálních olejů i na elektrickou energii, uhlí a zemní plyn. Zároveň obsahuje minimální sazby daně z energetických produktů podle účelu jejich použití (Směrnice 2003/96/ES). Členské státy nesmějí mít nižší úroveň zdanění, než je minimální úroveň zdanění předepsaná touto směrnicí. Zavedení těchto minimálních sazeb mělo několik důvodů, zejména z důvodu hrozby narušení fungování vnitřního trhu v důsledku rozdílné sazby v rámci Společenství nebo potřeby zohledňovat požadavky na ochranu životního prostředí (Široký, 2010).

Tab. č. 2: Minimální úrovně zdanění pohonných hmot

Produkt	Základ daně	Minimální sazba (v eurech)	
		Od 1. ledna 2004	Od 1. ledna 2010
Olovnatý benzín	1 000 l	421	421
Bezolovnatý benzín	1 000 l	359	359
Plynový olej	1 000 l	302	330
Petrolej	1 000 l	302	330
Zkapalněný plyn (LPG)	1 000 l	125	125
Zemní plyn	gigajoule	2,6	2,6

Zdroj: vlastní zpracování dle Directive 2003/96/EC

Tab. č. 3: Minimální úrovně zdanění pohonných hmot pro průmyslové nebo komerční účely

Produkt	Základ daně	Minimální sazba (v eurech)
Plynový olej	1 000 l	21
Petrolej	1 000 l	21
Zkapalněný plyn (LPG)	1 000 l	41
Zemní plyn	gigajoule	0,3

Zdroj: vlastní zpracování dle Directive 2003/96/EC

Tab. č. 4: Minimální úrovně zdanění uplatnitelné na paliva a elektřinu

Produkt	Základ daně	Minimální sazba (v eurech)	
		Od 1. ledna 2004	Od 1. ledna 2010
Plynový olej	1 000 l	21	21
Těžký topný olej	1 000 l	15	15
Petrolej	1 000 l	0	0
Zkapalněný plyn (LPG)	1 000 l	0	0
Zemní plyn	gigajoule	0,15	0,3
Uhlí a koks	gigajoule	0,15	0,3
Elektrická energie	MWh	0,5	1,0

Zdroj: vlastní zpracování dle Directive 2003/96/EC

Dne 1. 5. 2004 vstoupila v platnosti **směrnice 2004/74/ES**, která doplňuje směrnici 2003/96/ES. Jak již bylo zmíněno, tato směrnice byla přijata z důvodu potenciálních ekonomických a sociálních potíží některých členských států, které by mohly být způsobeny implementací směrnice 2003/96/ES. Předmětem směrnice 2004/74/ES je

udělení snížené úrovně zdanění nebo osvobození od daně členskými státy uvedených v této směrnici. Směrnice 2004/74/ES zároveň obsahuje konečné termíny těchto přechodných období.

2.3 Průkopníci environmentálního zdanění v Evropě

V této kapitole jsem se zaměřila na environmentální zdanění Dánského a Švédského království. Tyto země byly cíleně vybrány z důvodu, že se jedná o jedny z prvních průkopníků ekologických daní a poplatků.

2.3.1 Nástin environmentálního zdanění v Dánsku

Dánské království bylo prvním z průkopníků ekologických zdanění. Mezi další průkopníky lze řadit například Švédsko a Finsko. Z důvodu častého analyzování Švédska a Finska jsem se v této kapitole zaměřila na ekologické zdanění v Dánsku.

První daně, které se týkaly životního prostředí, se objevily v oblasti zdanění dopravy, a to během první světové války, jejich účelem však bylo omezit import a používání cizí měny v tomto období.

V 70. letech a 80. letech se začalo věnovat více pozornosti životnímu prostředí, které vedlo k zavedení prvních ekologických daní, které měly zejména chránit životní prostředí, konkrétně se jednalo o zdanění odpadů, obalů, pesticidů nebo freonů. V této době také vznikly diferenciace ve zdanění pohonných hmot podle obsahu olova v pohonných hmotách. Dále byly zavedeny energetické daně (elektřina, minerální oleje, plyn, uhlí) z důvodu energetické krize. Záměrem aplikace těchto ekologických daní bylo snížit závislost Dánska na fosilních palivech.

Zavádění výše uvedených daní nebylo součástí ekologické daňové reformy, ale bylo spíše řešením **specifických aktuálních problémů**. I když ekologické daně již fungovaly, nebyl naplňován základní princip, tj. princip výnosové neutrality. Ekologická daňová reforma měla zajistit naplnění tohoto principu. Ekologická daňová reforma v pravém slova smyslu byla spuštěna až v roce 1993, kdy dánský parlament přijal daňovou reformu, která měla během let 1994 až 1998 postupně přesunout zdanění práce ke zdanění externalit negativně ovlivňující životní prostředí a zdanění energetiky. Tato reforma zahrnovala nové ekologické daně, nově se zdanila odpadní voda

nebo obaly, zvýšily se daně z pohonných hmot, elektřiny, uhlí, odpadů a motorových vozidel (Larsen, 2011).

První etapa, která byla zahájena v roce 1993, se zaměřila zejména na **domácnosti**. Zvýšily se daně z elektřiny a uhlíková daň, která měla za cíl omezení spotřeby pevných paliv. Výnosy z ekologických daní byly použity na snížení zdanění práce, konkrétně v podobě snížení daní nízko-příjmovým skupinám nebo zvýšení podpory na dítě (Economic Instruments in Environmental Policy, 2008).

Druhá etapa byla zahájena v roce 1996. Dánský parlament v roce 1995 přijal několik významných změn ve **zdanění průmyslového sektoru**. Postupně se zvyšovala uhlíková daň a energetické daně v průmyslovém sektoru. Byly zavedeny nové daně, například na emise síry, rozšířila se základna energetických daní.

Výnosy ze zvýšení ekologických daní zaměřených na podnikání byly použity celkem **ve čtyřech oblastech:**

- snížení příspěvku zaměstnavatele na trhu práce,
- snížení příspěvku zaměstnavatele do penzijního fondu,
- vyhrazení zvláštních finančních prostředků pro snížení nákladů malých živností, kterým neplynul žádný užitek ze snížení nákladů na pracovní sílu,
- vytvoření rezerv pro dotování investic do úspor energie.

Ekologické daně mohou zhoršovat konkurenční pozici země za předpokladu, že okolní země mají nižší daňové zatížení. Z tohoto důvodu byl v Dánsku zaveden systém rozlišené sazby daně v závislosti na využití energie. Společně s dalšími programy zaměřenými na využití výnosů z ekologických daní omezuje negativní účinky na konkurenceschopnost dánských společností.

Další významnou změnou daňového systému byla změna daně z pesticidů, která nově zahrnovala i zemědělské využití. Současně byla snížena daň na zemědělské půdě. Dále byly zavedeny daně na NiCd baterie a chlorovaná rozpouštědla.

V roce 1997 se změnila roční daň z automobilů – pro všechna nová, prvně prodaná auta od 1. července 1997. Podle původního systému byla uložena daň podle hmotnosti vozidla. Nový systém zdaňuje automobily podle normy EU v závislosti účinnosti paliva. Proto auto o nižší hmotnosti s relativně vysokou spotřebou paliva může čelit zvýšenému zdanění.

Třetí etapa začala v roce 1998, kdy vláda měla v úmyslu pokračovat v ekologické daňové reformě a zároveň potřebovala **zpomalit ekonomický růst** z důvodu hrozby přehřátí ekonomiky. Proto v této etapě byly zvýšeny daně z pohonných hmot, minerálních olejů, uhlí, zemního plynu a elektřiny a zavedení nové daně na výrobu tepla ze spalování odpadů. Část příjmů z ekologických daní byla použita na snížení spodní sazby daně z příjmů fyzických osob, ale zároveň byly tyto daně použity jako součást fiskální kontrakce.

Na přelomu tisíciletí byly zavedeny další nové ekologické daně, například na dusíkatá hnojiva, chladiva nebo ftaláty.

V roce 2001 se dánská vláda pevně zavázala k tzv. „zmrazení daní“, tzn. zákazu jakéhokoliv zvýšení daní či zavedení nových daní. Výjimku tvořily oblasti energetiky, klimatu a životního prostředí, pokud by bylo zvýšení daní nezbytně nutné k ochraně životního prostředí nebo z důvodu respektování závazků vůči EU. V tomto případě ale nesmělo dojít ke zvýšení celkové daňové zátěže, tzn., současně mělo dojít k odpovídajícím daňovým škrtnům.

V roce 2005 byla zavedena nová daň z fosforu v krmivech pro zvířata jako součást plánu pro zlepšení vodního prostředí.

V červnu 2007 byla provedena poměrně rozsáhlá reforma registrační daně na osobní a dodávkové automobily o hmotnosti nižší než 4 tuny. Hlavním cílem bylo sladit zdanění dodávek a zvýšit zdanění SUV a MPV automobilů, které byly stále častěji používány jako dodávkové vozy, zejména z důvodu daňového zvýhodnění těchto automobilů. Současně se zavedla nová diferenciací zdanění podle účinnosti paliva. Automobily, které ujedou více než 16/18 kilometrů (benzín/nafta) na litr pohonné hmoty, obdrží daňový kredit, zatímco automobily, které tuto hranici překročily, dostanou pokutu za každý kilometr.

Dále v roce 2007 parlament přijal menší daňovou reformu, která zahrnovala škrty v daních z příjmů. Přibližně 40% tohoto škrtu bylo financováno každoročním zvyšováním energetických daní během let 2008 až 2015.

V roce 2009 přijal dánský parlament významnou daňovou reformu. Legislativa postupně vstoupí v platnost v průběhu let 2010 až 2019. Cílem reformy je zvýšit nabídku pracovních sil ve střednědobém až dlouhodobém horizontu a zároveň přispět

ke zmírnění dopadu globální ekonomické krize v krátkodobém horizontu. Dále by měly být zvýšeny čisté úspory a podporovány cíle v oblasti energetiky, klimatu, životního prostředí a zdraví. Tato reforma tedy navazuje na reformy z 90. let.

Z fiskálního hlediska změny v oblasti ekologického zdanění v průběhu prvních let tohoto desetiletí byly relativně skromné, ale přispěly k řešení některých aktuálních problémů životního prostředí (Larsen, 2011).

Tab. č. 5: Vývoj ekologického zdanění v Dánském království

Období	Změna v daňovém systému
1914 až 1918	Zdanění dopravy
70. až 80. léta	Zdanění odpadů, obalů, pesticidů, freonů, pohonných hmot, zavedení energetických daní
1993	1. etapa EDR
1996	2. etapa EDR
1998	3. etapa EDR
2001	„Zmrazení daní“
2007	Reforma registrační daně na automobily, snížení daně z příjmů
2009	Významná reforma pro zvýšení nabídky pracovních sil a zmírnění dopadů globální ekonomické krize

Zdroj: vlastní zpracování dle Larsena, 2011

2.3.2 Nástin environmentálního zdanění ve Švédsku

Ekonomické nástroje jsou součástí švédské politiky životního prostředí již poměrně delší dobu, neměly ale až do konce 80. let výrazný význam. V roce 1987 byla jmenována komise pro životní prostředí (The Environmental Charges Commission), jejímž přičiněním bylo zavedeno mnoho nových ekonomických nástrojů v politice životního prostředí. Výzkum a zavádění dalších nástrojů pokračovaly a ve Švédsku docházelo k vzestupu zájmu o oblast ekologických daní a poplatků.

Posílení významu environmentálních daní dokládá jejich význam ve fiskální reformě, která probíhala v letech 1990 až 1991, a naznačuje, že vliv environmentálních daní byl posílen (Nyman, 1998). Švédská ekologická daňová reforma byla prvním významným pramenem ve zdanění tradičních faktorů směrem ke zdanění znečišťovatelů životního

prostředí. Rozšířila se daň na energii, byla zavedena uhlíková daň a daň z oxidu siřičitého a zároveň vzrostlo množství stávajících ekologických poplatků. Současně byla snížena daň z příjmů.

V roce 1993 úspěšné lobbování podniků působících v energeticky náročných odvětvích prohlašujících, že vlivem zavedení uhlíkové daně byla narušena konkurenceschopnost podniků a v důsledku toho i zaměstnanost, přimělo vládu udělat krok zpět. Dalším důvodem tohoto kroku mohl být fakt, že málo zemí následovalo Finsko, Norsko a Švédsko v zavedení uhlíkové daně, což obrátilo veřejné mínění proti používání této daně. Z těchto důvodů byla uhlíková daň snížena. Zároveň tato reforma zjednodušila složitou strukturu a správu energetických daní, které obsahovaly mnoho výjimek (Hoerner, Bosquet, 2011)

V roce 1997 se uhlíková daň zvýšila na původní sazbu. V současnosti se sazba každoročně upravuje v souladu s inflací. Paliva používaná pro výrobu elektřiny jsou osvobozena od uhlíkové daně a od daně energetické. Tato výjimka nezahrnuje daň z oxidu siřičitého. Elektřina je předmětem spotřební daně. Nejednalo se tedy jednoznačně o ekologické daně, nicméně ekologické daně nesou znaky daní spotřebních. V tomto roce došlo k dalšímu snížení daní pro energeticky náročná průmyslová prostředí (Hoerner, Bosquet, 2011).

V roce 2000 Švédsko opět zvýšilo energetické daně. Část výnosů z těchto daní byla použita k financování vzdělávání pracovních sil. V roce 2001 se zvýšila uhlíková daň, daň z nafty a daň z elektřiny (Hoerner, Bosquet, 2011).

Podle statistik příjem z environmentálních daní ve Švédsku vzrostl o 34% během let 2000 až 2009 (The Swedish Wire, 2010). V roce 2011 ovšem příjem z těchto daní v porovnání s rokem 2010 poklesl. Zároveň se zvyšují platby environmentálně zaměřených subvencí. Ekologicky orientované dotace vzrostly v roce 2011 o 8% ve srovnání s rokem 2010, od roku 2000 tyto subvence vzrostly celkem o 42% (Statistics Sweden, 2012).

2.4 Základní principy ochrany životního prostředí v EU

Evropská unie se při zavádění ekologických norem řídí **základními principy** ochrany životního prostředí. Mezi tyto principy patří:

- znečišťovatel platí,
- udržitelného rozvoje,
- vysoké úrovně ochrany,
- prevence,
- ochrany co nejdříve u zdroje znečištění,
- integrované ochrany,
- subsidiarity.

Princip **znečišťovatel platí** má zabezpečit, aby náklady na odstranění znečištění nehradila celá společnost, ale jen znečišťovatel. **Princip udržitelného rozvoje**, který se podpisem Maastrichtské smlouvy stal jedním z cílů EU (BusinessInfo.cz, 2009). Podle definice Evropského parlamentu „*udržitelný rozvoj znamená zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti pro současné a příští generace*“ (Pavlík, Bělčík, 2010). **Princip vysoké úrovně ochrany** znamená, že při přijímání norem týkajících se životního prostředí, by standard EU mohl vycházet ze standardů států s nejstriktnějšími normami, přičemž normy stanovené EU by měly být mírnější. **Princip prevence** odráží skutečnost, že vždy je levnější a účinnější předcházet poškození životního prostředí než tato poškození později řešit. **Princip ochrany co nejdříve u zdroje znečištění** říká, že ochrana životního prostředí má probíhat co nejdříve místu, kde právě škody vznikají. Za nejdůležitější princip je považován **princip integrované ochrany**. Tento princip znamená, že provádění dalších politik ES má dopady na životní prostředí, proto se na tyto důsledky musí brát neustále zřetel. Podle **principu subsidiarity** má být EU v oblasti environmentální politiky aktivní pouze tehdy, pokud by zásah jednotlivých členských států nebyl stejně účinný. Vzhledem k charakteru ekologických problémů, které jsou zpravidla globální, jejich řešení by mělo probíhat na vyšší úrovni, než je stát (BusinessInfo.cz, 2009).

3 Analýza ekologizace daňových soustav

V této kapitole bude analyzován dopad ekologizace daňové soustavy na podnikovou sféru v České republice. Dále budou rozebrány daňové příjmy se zaměřením na ekologické daně v Evropské unii.

3.1 Dopad zavedení ekologického zdanění na podnikovou sféru v České republice

Pro analýzu dopadu ekologizace daňové soustavy a související problematiky na soukromý podnikový sektor byl proveden průzkum, který byl realizován formou dotazníku. Průzkumu se zúčastnilo celkem **31 podniků** různé velikosti a z různých oblastí podnikání v České republice. Dotazník se skládal celkem z **9 otázek**, kdy respondenti měli na výběr z několika možností odpovědí. V případě potřeby mohli respondenti označit i více z nabízených možností u jednotlivých otázek. V dotazníku byly použity zejména otázky uzavřené, několik otázek bylo polozavřených. Z oslovených 215 podniků dotazník vyplnilo 31 respondentů, návratnost dotazníku je tedy 14,4%. Tento průzkum jsem realizovala ve spolupráci se studenty Fakulty ekonomické ZČU v Plzni - Anetou Šalounovou a Lukášem Nachtmanem, kteří výsledky tohoto průzkumu také použili ve svých bakalářských pracích.

V prvním kroku dotazníku byla zjišťována oblast podnikání jednotlivých společností. Většina podniků se věnuje výrobní činnosti (47%) nebo obchodní činnosti (41%). Dále respondenti tohoto dotazníku podnikají v oboru stavebnictví (6%) nebo služby (6%).

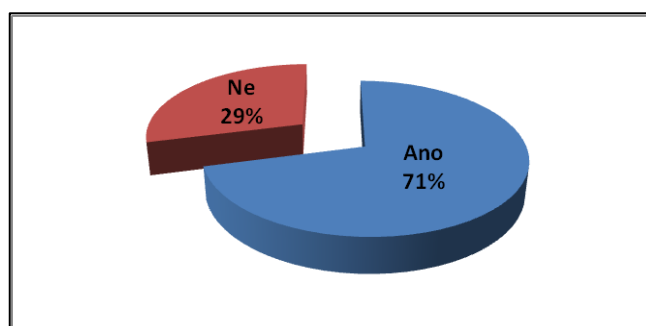
Dále byla v tomto průzkumu (**druhý krok**) zjišťována velikost jednotlivých podniků podle počtu jejich zaměstnanců. Většinu respondentů tvoří malé společnosti s počtem zaměstnanců do 10 osob (61%). Společnosti zaměstnávajících 10 až 50 zaměstnanců tvoří 29% respondentů, 50 až 250 zaměstnanců reprezentují 3% dotazovaných a společnosti s více než 250 zaměstnanci tvoří 7% respondentů.

Jak ukázal **třetí bod** dotazníku, nejčastěji používaným výrobním zdrojem je elektrická energie, kterou podle dotazníku využívá 90% respondentů. Zemní plyn ve svém podniku využívá 42% společností a pevná paliva pouze 26% respondentů.

Důležitou částí průzkumu (**čtvrtý krok**) bylo zjištění, jaké mají podniky **povědomí o zavádění ekologických daní** do české daňové soustavy a odkud se dozvěděly o těchto daních. Jak ilustruje obrázek č. 4, z celkového počtu respondentů 71% zaznamenalo zavedení těchto daní. Jak znázorňuje Obr. č. 5, většina respondentů (47%) se

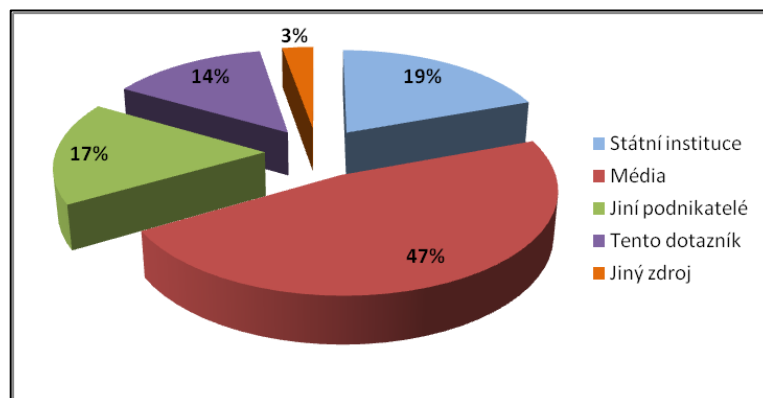
o ekologických daních dozvěděla z médií, dále od státních institucí (19%) nebo od jiných podnikatelů (17%). Z tohoto dotazníku se o ekologizaci daňové soustavy dozvědělo 14% respondentů a 3% dotazovaných z vyúčtování služeb. Vzhledem k tomu, že se od státních institucí o ekologických daních dozvědělo pouze 19% respondentů a 29% respondentů tyto daně nezaregistrovalo, lze říci, že stát nedostatečně informoval o ekologizaci daňové soustavy. Pokud státní instituce nedostatečně informují o zavádění těchto daní a o jejich funkcích, nemohou tyto daně motivovat k šetrnějšímu chování vzhledem k životnímu prostředí a následovně nemohou plnit tuto svoji primární funkci.

Obr. č. 5: Informovanost podnikové sféry o ekologizaci české daňové soustavy

Zdroj: vlastní výzkum

Obr. č. 4: Zdroj informace o zavedení ekologických daní do české daňové soustavy

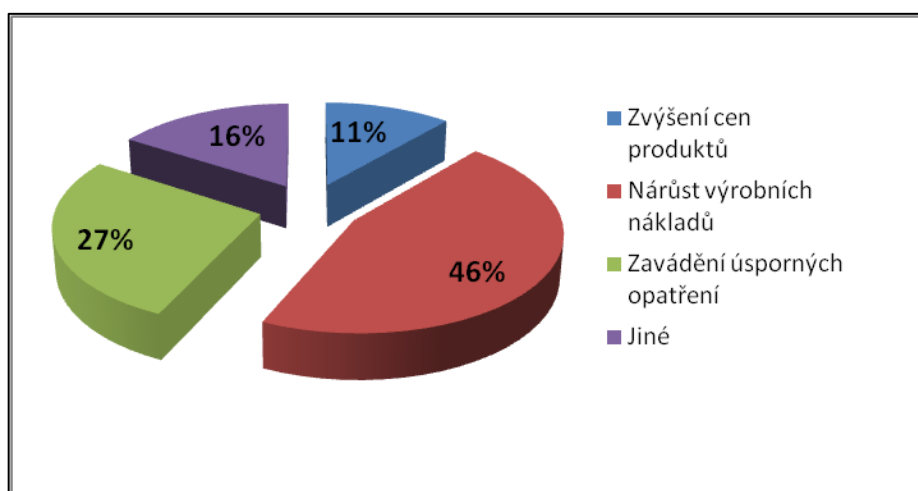
Zdroj: vlastní výzkum

Následujícím bodem, tj. **pátým bodem**, dotazníku bylo zjištění, které ekologické daně se jednotlivých podniků týkají. Daň z elektřiny se podle dotazníku týká 94% respondentů. V současnosti jistě každý podnikatel ke své činnosti využívá elektrickou energii, ať již přímo jako výrobní zdroj nebo při vykonávání administrativy nezbytné

k vykonávání podnikatelské činnosti. Z celkového počtu dotazovaných 6% respondentů si tedy neuvědomuje, že platí tuto ekologickou daň v ceně elektřiny. Daň ze zemního plynu se týká 42% respondentů. Podle průzkumu se daň z pevných paliv týká 23% dotazovaných, přičemž pevná paliva jako výrobní zdroj využívá 26% respondentů. Tento rozdíl 3% tvoří respondent působící v oboru zemědělství, který vůbec nezaznamenal zavedení ekologických daní, existenci těchto daní zaregistroval až z tohoto průzkumu. Tento bod dotazníku opět dokazuje nedostatečnou informovanost některých subjektů v oblasti ekologického zdanění.

Dalším, **šestým krokem** průzkumu bylo zjistit vliv ekologického zdanění na podnikání. Z dotazovaných společností celkem 46% respondentů zaznamenalo **nárůst výrobních nákladů**. Tento nárůst nákladů způsobil zvýšení cen produktů celkem u 11% podniků a 27% respondentů tuto situaci řeší zaváděním různých úsporných opatření. Další dopady, které podniky v dotazníku uváděly, jsou zvýšení fixních nákladů (3%) nebo zdražení vstupů na úkor zisku (3%). Žádného z respondentů ekologické daně nemotivovaly k zavádění inovací v technologických postupech, přičemž přínosem ekologických daní by měl být modernizace výroby ve smyslu zavádění efektivnějších technologií, které jsou šetrnější k životnímu prostředí. Z dotazovaných dosud nezaznamenalo žádný dopad zavedení ekologických daní na jejich podnikání 16% respondentů. Konkrétně se jednalo o 5 obchodních společností, kdy 3 z nich vůbec nezaregistrovaly zavedení ekologických daní a o ekologizaci daňové soustavy se dozvěděly až z tohoto průzkumu.

Obr. č. 6: Dopad zavedení ekologických daní na podnikání

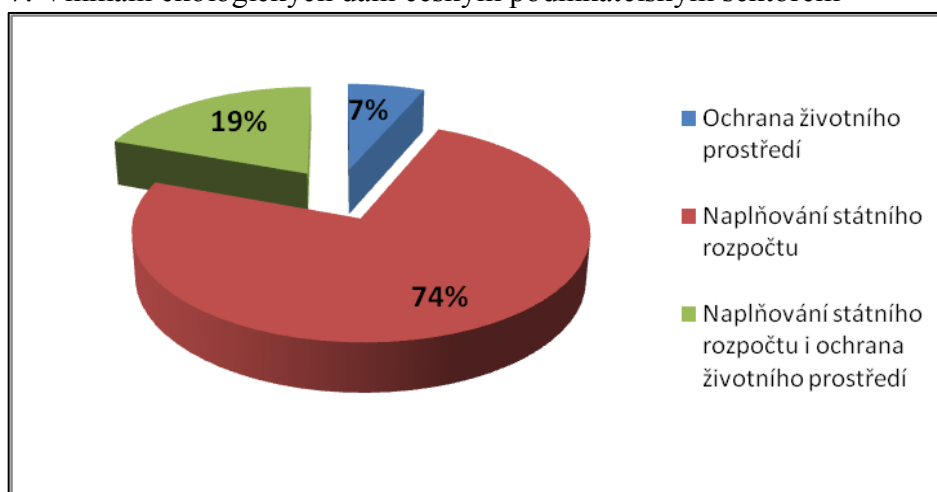

Zdroj: vlastní výzkum

Sedmým bodem průzkumu bylo zjištění, jaký názor zastává podnikatelský sektor ohledně budoucího vývoje environmentálního zdanění. Žádný z respondentů neočekává snížení či dokonce zrušení těchto daní. Naopak 94% respondentů předpokládá zvyšování ekologických daní nebo zvyšování počtu těchto daní. 6% respondentů považuje existenci těchto daní za nesmysl a zastávají názor, že ekologické daně by měly být jednoznačně zrušeny.

Klíčovou součástí a **osmým bodem** průzkumu, který ilustruje Obr. č. 7, bylo zjistit, jak jednotlivé podniky vnímají zavádění ekologických daní do české daňové soustavy. Většina respondentů (74%) tyto daně považuje pouze za fiskální nástroj používaný k naplňování státního rozpočtu. Z dotazovaných vnímá ekologické daně jako nástroj k naplňování státního rozpočtu a zároveň i jako nástroj používaný k ochraně životního prostředí celkem 19% respondentů. Pouze 7% respondentů tyto daně považuje výhradně za nástroj využívaný k ochraně životního prostředí. Ekologické daně by ovšem primárně měly sloužit k ochraně životního prostředí, nikoli k naplňování státního rozpočtu, jak naznačuje jeden ze základních principů ekologické daňové reformy - princip výnosové neutrality.

Obr. č. 7: Vnímání ekologických daní českým podnikatelským sektorem

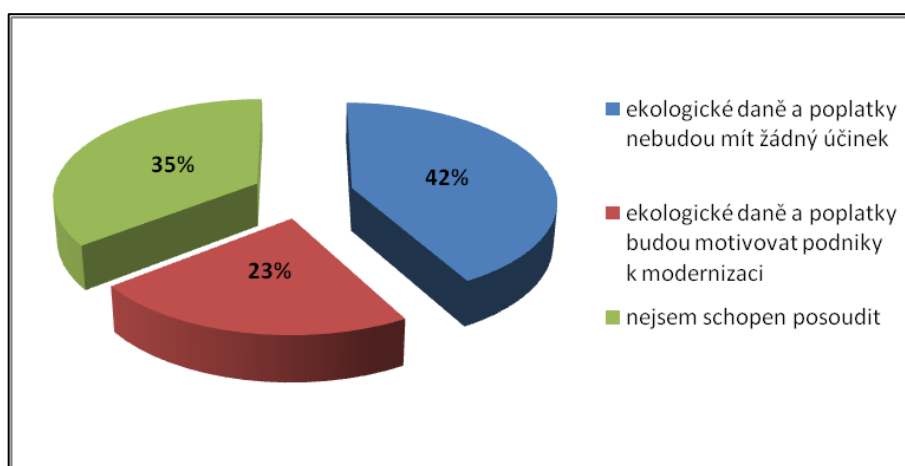

Zdroj: vlastní výzkum

Posledním, **devátým bodem** dotazníku, bylo zjistit, jaký názor zastávají podniky na ekologickou daňovou reformu a její vliv na modernizaci výrobní základny. Celkem 42% respondentů je přesvědčeno, že ekologické daně a poplatky nebudou podniky motivovat k modernizaci výrobních základen. Dalších 23% respondentů zastává názor, kdy ekologická daňová reforma povzbudí podnikovou sféru k investicím do nových,

ekologicky šetrnějších technologií. Z celkového počtu respondentů jich 35% na tuto problematiku nemá vyhraněný názor nebo nejsou schopni posoudit motivační účinky ekologické daňové reformy.

Obr. č. 8: Názor podnikové sféry na motivační účinky ekologické daňové reformy na modernizaci výrobní základny

Zdroj: vlastní výzkum

Z provedeného průzkumu vyplývá, že i když ekologické daně působí v české daňové soustavě již od roku 2008, některé subjekty soukromé podnikové sféry jsou dosud nedostatečně informováni o environmentálních daních. Pokud ovšem nebudou občané České republiky, ať už se jedná o podnikatelskou sféru nebo o veřejnost, dostatečně informováni o ekologizaci daňové soustavy, environmentální daně nemohou plnit svoji motivační funkci, kdy mají povzbudit k šetrnějšímu chování vůči životnímu prostředí a k inovacím v technologiích. Za další problematiku v oblasti ekologických daní lze považovat vnímání těchto daní výhradně jako fiskální nástroj využívaný k naplňování státního rozpočtu. Takové vnímání environmentálních daní může souviset se samotným zaváděním těchto daní do české daňové soustavy, kdy byly zavedeny až v rámci povinností vyplývajících ze Směrnice 2003/96/ES, nikoli primárně za účelem ochrany životního prostředí.

3.2 Analýza daňových příjmů v Evropské unii se zaměřením na Českou republiku

V této kapitole bude analyzováno ekologické zdanění České republiky a bude provedena komparace s ostatními zeměmi Evropské unie. Potřebná data pro tuto analýzu autorka čerpala ze Statistických ročenek ČR, Výročních zpráv o životním prostředí ČR, zpráv o činnosti daňové a celní správy ČR a z databáze Eurostatu.

V rámci této analýzy autorka navíc mezi daně ekologické (tj. daň z elektřiny, zemního plynu a daň z pevných paliv) zařadila i některé daně spotřební, konkrétně daň z minerálních olejů a daň silniční. Tyto daně se sice v českém daňovém systému mezi ekologické daně neřadí, nicméně splňují aspekty těchto daní, tj. odstraňují negativní externality a mají motivovat k šetrnějšímu chování vzhledem k životnímu prostředí. Zejména v rámci mezinárodního srovnávání je zapotřebí tyto daně mezi daně ekologické zařadit.

Nejdříve byla provedena analýza podílu jednotlivých ekologických daní na celkovém inkasu těchto daní. V rámci mezinárodního srovnávání se autorka dále zaměřila na podíl ekologických daní na HDP a jejich podíl na celkovém inkasu daní. Aby autorka zjistila daňové zatížení České republiky, vypracovala podíl daní v České republice na HDP. Dalším významným ukazatelem v rámci životního prostředí jsou výdaje na ochranu životního prostředí a jejich poměr k HDP. Nakonec autorka vypracovala vývoj emisí skleníkových plynů v České republice.

Pokud porovnáme **podíl jednotlivých ekologických daní na celkovém inkasu ekologických daní**, největší mírou se podílí daně z minerálních olejů. Inkaso daně z minerálních olejů ve sledovaném období má klesající tendenci. Tento trend lze přisuzovat ztrátě tempa růstu HDP, společně s poměrně vysokou cenou pohonných hmot. Především nákladní dálková doprava nakupuje pohonné hmoty v okolních státech, zejména kvůli příznivější ceně. Další faktor představují daňové úniky způsobené nelegální dopravou a nelegálním užitím minerálních olejů. Podle Jitky Danielové, ředitelky odboru spotřebních daní, úniky na spotřebních daních zjištěné kontrolní činností jsou odhadnuty v částce přibližně 3 miliard Kč. Dále má na tento trend určitý vliv finanční podpora výroby biopaliv.

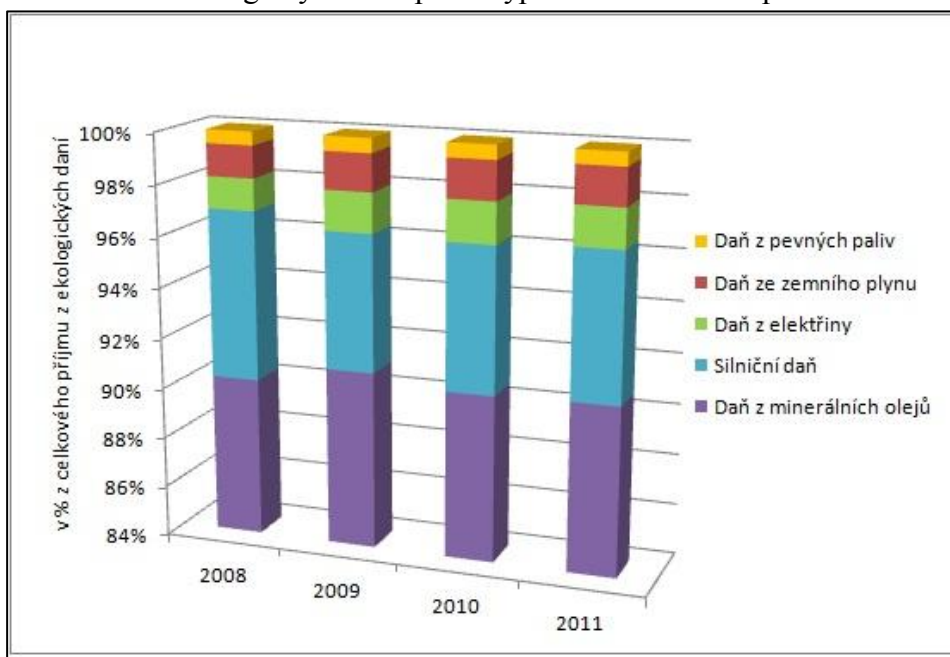
Další, z hlediska procentuálního podílu na inkasu již méně významnou položkou, je daň silniční. V roce 2009 došlo k výraznému poklesu příjmu z této daně, kdy se na inkasu daně projevila celosvětová finanční a hospodářská krize. Oproti roku 2008 došlo k poklesu inkasa daně o 1 206 mil. Kč. Úbytek byl důsledkem působení několika faktorů, např. snížení výkonnosti jednotlivých firem, legislativní změna principu uplatnění snížení sazby daně podle data první registrace vozidla v ČR či zahraničí (Celní správa České republiky, 2009). V dalších letech již dochází k pozvolnému oživení ekonomiky a zároveň k mírnému meziročnímu nárůstu inkasa daně. Podnikatelé

obměňují vozový park výkonnějšími vozy, které podléhají vyššímu zdanění. Dalším faktorem ovlivňující nárůst inkasa jsou celostátní kontrolní akce, které prošetřovaly zejména správnost vyměření daní.

Ekologické daně, tj. daň z pevných paliv, daň ze zemního plynu a daň z elektřiny, vykazovaly meziroční nárůst až do roku 2011. Příčinou poklesu inkasa v tomto roce je náhlý pokles spotřeby těchto energetických produktů.

Celkový příjem z výše uvedených daní v letech 2008 až 2009 klesal, zejména v důsledku neustálého poklesu inkasa daně z minerálních olejů, které, jak již bylo zmíněno, tvoří nejpodstatnější část této skupiny daní. V roce 2011 dochází k nárůstu inkasa ekologických daní. V tomto roce poklesl příjem z veškerých daní s výjimkou daně z minerálních olejů, která způsobila výsledný nárůst inkasa (Celní správa České republiky, 2012).

Obr. č. 9: Podíl inkasa ekologických daní podle typu daně v České republice

Zdroj: vlastní zpracování dle Celní správy České republiky

Tab. č. 6: Inkaso ekologických daní podle typu daně v mil. Kč v České republice

	2008	2009	2010	2011
Daň z minerálních olejů	81 147	80 917	80 528	80 974
Silniční daň	6 002	4 796	5 100	5 187
Daň z elektřiny	1 126	1 391	1 433	1 368
Daň ze zemního plynu	1 136	1 299	1 347	1 299
Daň z pevných paliv	473	507	495	476

Zdroj: vlastní zpracování dle Celní správy České republiky

Podíl environmentálních daní na HDP má zpočátku ve sledovaném období mírně rostoucí charakter. Růst podílu na HDP je způsoben poklesem HDP, konkrétně v roce 2009 o 2,3% oproti roku 2008. HDP v tomto roce poklesl v důsledku světové hospodářské krize. Od roku 2010 HDP vykazuje mírný nárůst, zatímco inkaso ekologických daní se výrazně nemění, což způsobilo pokles podílu těchto daní na HDP. Hodnoty tohoto ukazatele byly vypočteny podle následujícího vzorce (1):

$$EDK_t = \frac{\sum_{i=1}^n ETR_{i,t}}{HDP_t} \quad (1)$$

kde: EDK_t ...environmentální daňová kvóta v daném období t

$\sum_{i=1}^n ETR_{i,t}$...součet příjmů ze všech n typů environmentálních daní v daném období t

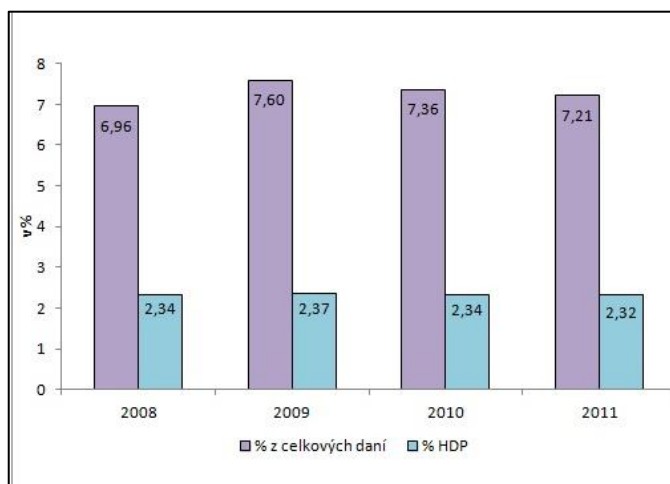
HDP_t ...hrubý domácí produkt v daném období t

Podíl environmentálních daní na celkových daních v procentech má v letech 2008 až 2009 též mírně rostoucí tendenci. Od roku 2010 dochází k poklesu tohoto ukazatele. Lze předpokládat, že tento jev je způsoben opět zejména hospodářskou krizí, jejímž důsledkem bylo snížení spotřeby minerálních olejů, které, jak již bylo zmíněno, tvoří nejpodstatnější složku této skupiny daní. V roce 2009 došlo k poklesu celkového inkasa ekologických daní, v dalších letech již můžeme pozorovat mírně rostoucí tendenci.

Naprostá většina členských zemí Evropské unie v roce 2010 dosahuje výnosu ekologických daní v rozmezí 6 až 10% z inkasa celkových daní. Pouze Bulharsko a Nizozemsko překračuje hranici 10% tohoto ukazatele. Německo, Rakousko,

Španělsko, Island, Belgie a Francie nedosahuje dolní hranice tohoto intervalu, tj. hodnoty 6% podílu environmentálních daní na daních celkových. Průměr v Evropské unii zahrnující všech 27 členských zemí (dále EU-27) dosahoval v roce 2010 hodnoty 6,2% (Stamatova, Steurer, 2012).

Obr. č. 10: Podíl environmentálních daní na celkových daních a HDP v České republice

Zdroj: vlastní zpracování dle Českého statistického úřadu, Celní správy České republiky

Poměrový **ukazatel podílu inkasa celkových daní na HDP** se ve sledovaném období pohybuje v rozmezí mezi 31 a 34%. Výrazný pokles podílu daní na HDP lze zpozorovat v roce 2009. V tomto roce v důsledku světové hospodářské krize došlo k výraznému poklesu růstu HDP, zároveň došlo i k poklesu inkasa daní. Tento ukazatel je důležitý zejména pro mezinárodní srovnávání v rámci Evropské unie. V oblasti EU-27 se v roce 2011 tento ukazatel pohybuje okolo 40%. Poměr daňových příjmů k HDP je nejvyšší v Dánsku (48,6%), Belgii (46,7%) nebo Francii (45,9%). Nejnižší podíl je zaznamenán v Litvě (26,4%), Bulharsku (27,2%) a Lotyšsku (27,7%) (Eurostat 2013a). Je zajímavé, že například ve Francii, jejíž podíl inkasa celkových daní na HDP patří v oblasti EU-27 k nejvyšším, se podíl environmentálních daní na celkových daních pohybuje pod průměrem tohoto ukazatele v oblasti EU-27. K výpočtu tohoto ukazatele byl použit vzorec (2) podle Hrdličky et al. (2010).

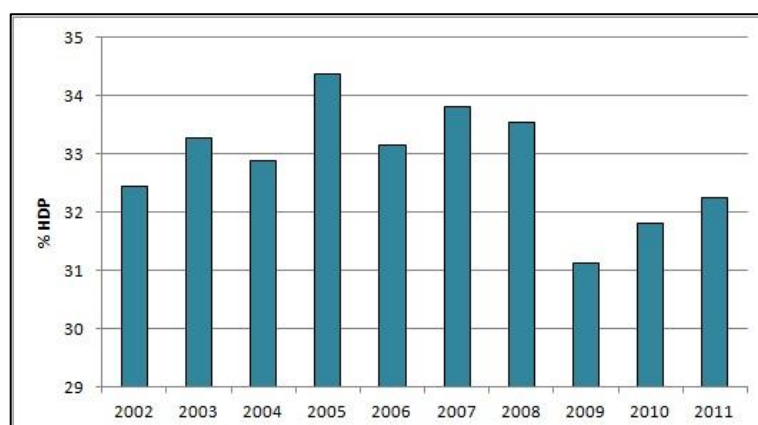
$$DK_t = \frac{\sum_{i=1}^n TR_{i,t}}{HDP_t} \quad (2)$$

kde: DK_t ...daňová kvóta v daném období t

$\sum_{i=1}^n TR_{i,t}$...součet všech n typů daňových příjmů

HDP_t ...hrubý domácí produkt v daném období t

Obr. č. 11: Podíl celkových daňových příjmů na HDP v České republice

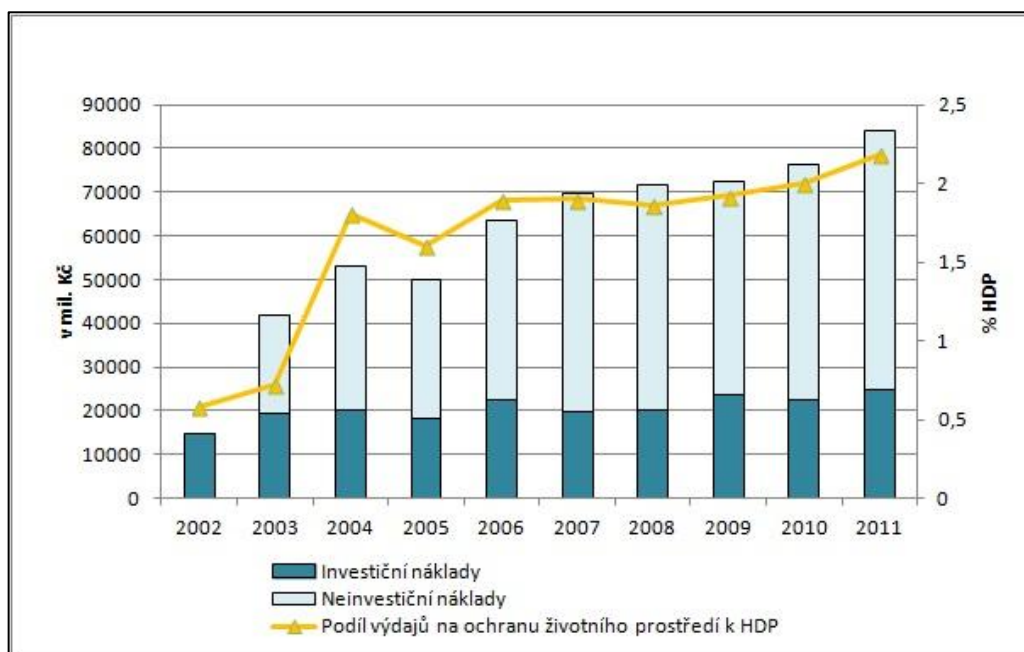

Zdroj: vlastní zpracování dle Českého statistického úřadu

Celkové výdaje na ochranu životního prostředí ve sledovaném období mají rostoucí tendenci, jak dokládá Obr. č. 12. Výrazný nárůst lze zpozorovat zejména v roce 2003, což je způsobeno, že do tohoto roku se nesledovaly neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí. Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí představují běžné provozní výdaje, jejichž účelem je prevence, snížení či likvidace znečištění životního prostředí. Investiční náklady představují výdaje na činnosti, jako například shromažďování, monitorování, kontrola, prevence či eliminace životního prostředí. Příkladem investičních výdajů může být pořízení dlouhodobého hmotného majetku, kapitálové výdaje do jednotlivých složek ochrany životního prostředí. Jako příklad neinvestičních výdajů lze uvést mzdové náklady, nákup služeb, platby za spotřebu energií a materiálů apod.

V rámci mezinárodního srovnávání je významné porovnávat tyto výdaje k HDP. Tento ukazatel ve sledovaném období vykazuje mírně rostoucí trend. Co se týká mezinárodního srovnávání tohoto indikátoru, Česká republika investuje do ochrany životního prostředí poměrně objemnou část prostředků. Celkové výdaje na ochranu životního prostředí vykazují v oblasti EU-27 rostoucí trend. V roce 2009 průměr v EU-27 vykazoval hodnotu 2,25% HDP (Szirony, Steurer, 2012). Česká republika se pohybuje nad tímto průměrem, v roce 2009 dosáhly tyto výdaje hodnoty 2,37% HDP. Tento jev lze vysvětlit především dlouhodobým odkládáním řešení problémů životního prostředí.

Obr. č. 12: Výdaje na ochranu životního prostředí v České republice

Zdroj: vlastní zpracování dle Českého statistického úřadu

4 Nástin budoucího vývoje environmentálního zdanění

Tato kapitola se bude zaměřovat na budoucí vývoj environmentálního zdanění v Evropské unii. Konkrétně na vývoj emisí skleníkových plynů, problematiku uhlíkové daně nebo produkce a zpracování komunálního odpadu v EU.

4.1 Vývoj emisí skleníkových plynů

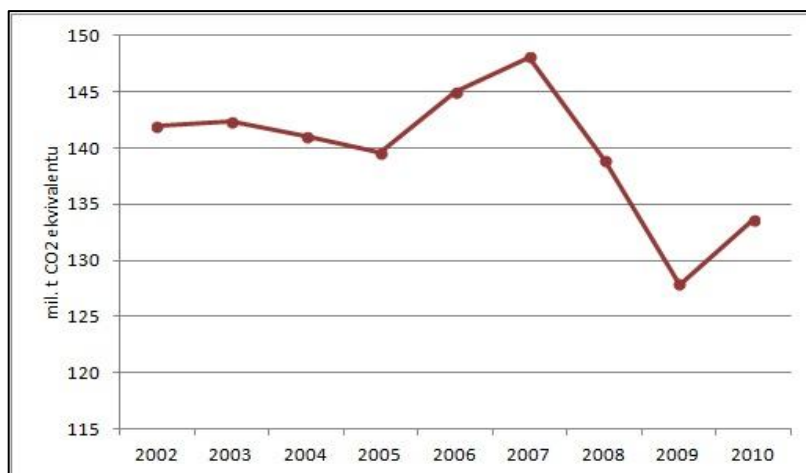
Vývoj emisí skleníkových plynů v letech 2002 až 2005 má klesající tendenci. V letech 2005 až 2007 dochází k nárůstu emisí, způsobený především nárůstem emisí z dopravy, které tvořily 13% z celkových emisí (Ministerstvo životního prostředí, 2009). Emise po roce 2007 klesají a v roce 2009 dosáhly nejnižší úrovně ve sledovaném období. V tomto období ovšem došlo zároveň ke zpomalení a poklesu výkonnosti české ekonomiky, což může mít za důsledek právě toto snížení emisí skleníkových plynů. V roce 2010 došlo ke zvýšení emisí v České republice. K růstu emisí došlo i v celé oblasti EU-27 v tomto roce. Nárůst byl částečně způsoben hospodářským oživením z recese v roce 2009¹. Tato recese způsobila značné snížení spotřeby energetických produktů a zároveň snížení emisí v letech 2008 a 2009 ve všech členských státech. Současně byla ve členských státech Evropské unie v tomto roce chladnější zima než v předchozích letech, což způsobilo zvýšenou poptávku po vytápění, což mělo za důsledek zvýšení emisí vytvořených domácnostmi. Růst emisí byl ovšem zpomalen rozšiřováním obnovitelných zdrojů energie v Evropské unii (European Environment Agency, 2012).

V roce 1997 se určité státy zavázali podepsáním Kjótského protokolu snížit emise skleníkových plynů o 5,2% oproti roku 1990, a to v období od roku 2008 do roku 2012. V prosinci 2012 byl schválen dodatek tohoto protokolu o pokračování a bylo stanoveno druhé kontrolní období od roku 2013 do roku 2020, kdy jsou signatáři zavázáni snížit emise skleníkových plynů o 20% v porovnání s rokem 1990 (Ministerstvo životního prostředí, nedatováno). V České republice emise těchto plynů od roku 1990 klesla o 31%², tento závazek je tedy s velkou rezervou splněn.

¹ HDP v oblasti EU-27 v roce 2009 klesl o 4,3%. V roce 2010 již dosahoval hodnot 2,1%. HDP v České republice v roce 2009 vykazoval zápornou hodnotu 4,5%, v roce 2010 HDP vykazoval kladnou hodnotu 2,5% (Eurostat 2013b).

² V roce 1990 podle Českého hydrometeorologického ústavu (2012) emise skleníkových plynů dosahovaly hodnot 194,5 Mt CO₂ ekv. V roce 2010 emise dosahovaly hodnot 133,6 Mt CO₂ ekv.

Obr. č. 13: Emise skleníkových plynů v České republice

Zdroj: vlastní zpracování dle Českého hydrometeorologického ústavu

4.2 Problematika uhlíkové daně

V současnosti se velmi spoléhá na energii vzniklou pálením fosilních paliv. Relativně nízká cena těchto paliv povzbuzuje jejich spotřebu. Spalováním těchto paliv však vzniká značně velké množství skleníkových plynů, včetně oxidu uhličitého. Pokud se bude nadále zvyšovat koncentrace těchto plynů v atmosféře, hrozí výrazné negativní klimatické změny. Koncentrace oxidu uhličitého může být stabilizována různými opatřeními a politikou, která sníží akumulaci skleníkových plynů v atmosféře, což by mohlo zabránit budoucímu poškození klimatického systému (Russel, 2011). K plnění závazku ke snižování emisí může být zapotřebí, aby státy přijaly nová politická opatření. Vlády mají několik nástrojů ke snižování skleníkových plynů obsažených v Kjótském protokolu (Baranzini et al., 2010). Uhlíková daň může být účinným nástrojem k naplňování závazků Kjótského protokolu na snížení emisí a současně může stimulovat spotřebu biopaliv. Zároveň může snížit spotřebu energie, a podporovat rozvoj obnovitelných zdrojů energie (Russel, 2011).

Při zavádění uhlíkové daně se však musí vzít potaz i její **negativní dopady**. Podle provedených studií, které se zaměřily na země, které již uhlíkovou daň zavedly (tj. Finsko, Švédsko, Norsko, Nizozemsko a Dánsko), implementace této daně do daňové soustavy potencionálně zpomalí ekonomický růst, sníží životní úroveň a poškodí konkurenceschopnost jednotlivých průmyslových odvětví. Efekt uhlíkové daně se ovšem v různých zemích liší a to zejména vzhledem ke způsobu zavedení této daně. Tato odlišnost je způsobena zejména různou sazbou uhlíkové daně, rozličnými

oblastmi, kde bylo uděleno osvobození či slevy na dani, a v neposlední řadě různým použitím příjmů získaných z uhlíkové daně. Při zavedení stejných sazeb uhlíkové daně pro různá odvětví bylo dosaženo nejlepšího efektu. Z toho lze usuzovat, proč ve Finsku, tato daň funguje efektivněji než v ostatních zemích, i když ve Finsku byly zavedeny nižší sazby. Švédsko, Norsko, Nizozemsko i Dánsko udělili výjimky pro energeticky náročná průmyslová odvětví, aby nepoškodili jejich konkurenceschopnost, zároveň tím ale snížili účinek uhlíkové daně (Boqiang, Xuehui, 2011). Uhlíková daň ovlivňuje konkurenceschopnost vlivem projevu této daně v nákladové struktuře podniku. Podniky mohou na růst nákladů reagovat různými způsoby, například **přesunutím těchto nákladů na spotřebitele** prostřednictvím zvýšení ceny komodity. Další možností může být snaha **minimalizovat obsah uhlíku** ve svých produktech. Tato reakce je ovšem vysoce závislá na pobídkách, tj. jaká je výše sazby daně nebo jak jsou použity výnosy z daně, zda se z těchto výnosů podporuje vývoj a zavádění technologií šetrnějších k životnímu prostředí. Podniky také mohou zareagovat tak, že se vyhnou placení daně, a to **přemístěním výroby do jiné země**, kde není taková daň zavedena. V důsledku rozličných regulací, specifických intenzit emisí uhlíku jednotlivých podniků nebo různých možností substituce může uhlíková daň vést buď ke ztrátě či snížení konkurenceschopnosti nebo naopak k získání výhod v této oblasti, a to v závislosti na výše uvedených faktorech (Baranzini et al., 2010).

Existuje řada možností, jak „recyklovat“ výnosy z uhlíkové a jiných ekologických daní. Tyto výnosy mohou být použity k dodržení principu výnosové neutrality, k financování specifických programů určených k ochraně životního prostředí, mohou být využity jako kompenzační opatření pro ty, které uvalení daně nejvíce zasáhne, nebo mohou být použity k podpoře obnovitelných zdrojů energie. Z mnoha důvodů, jako například dlouhodobé zabezpečení dodávek energie, snížení lokálního i globálního znečištění, mají vlády tendence podporovat obnovitelné zdroje energie. Většina zdrojů obnovitelné energie je ovšem v porovnání s fosilními palivy drahá. Proto pokud chtějí vlády podporovat obnovitelné zdroje energie, je nutný politický zákrok. Proběhla studie, která dokázala, že samotné zavedení uhlíkové daně nebude výrazně stimulovat rozvoj a používání biopaliv, i v případě, že sazba uhlíkové daně bude relativně vysoká. Ve skutečnosti vysoká sazba uhlíkové daně povede ke snížení poptávky po biopalivech, protože vysoká uhlíková daň deprimuje celkovou ekonomiku a v konečném důsledku vede ke snížení celkové poptávky po energii, tzn. i po palivech. Pokud budou

ale provedena politická opatření a biopaliva budou podporována formou dotací, bude pokles HDP ještě větší, než když bude zavedena samotná uhlíková daň. To je způsobeno tím, že používání drahé obnovitelné energie místo energie levnější, tj. fosilních paliv, představuje ekonomickou neefektivnost. Pokud se ale část výnosů z uhlíkové daně použije na podporu biopaliv, stanou se atraktivnějšími v porovnání s fosilními palivy a způsobí značný nárůst rozvoje a využití biopaliv, tzn. obnovitelné energie.

Ačkoliv dotace financované z uhlíkové daně způsobí větší pokles HDP ve srovnání se situací, kdy je zavedena uhlíková daň bez dotací, tyto negativní dopady na HDP přepočtené na jednotku zvýšení spotřeby biopaliv jsou mnohonásobně menší než v případě zavedení uhlíkové daně bez dotací (Timilsina et al., 2011).

4.3 Problematika komunálního odpadu a nástroje redukující jejich produkci

V současnosti se členské státy Evropské unie potýkají s problematikou zpracování komunálního odpadu. Dne 19. listopadu 2008 vešla v platnost Směrnice 2008/98/ES o odpadech a o zrušení některých směrnic. Podle této směrnice jsou, jednotlivé členské státy do roku 2020 povinny recyklovat 50% komunálního odpadu (zejména papír, plasty, sklo a kovy) vyprodukovaného domácnostmi z celkové hmotnosti komunálního odpadu (Směrnice 2008/98/ES).

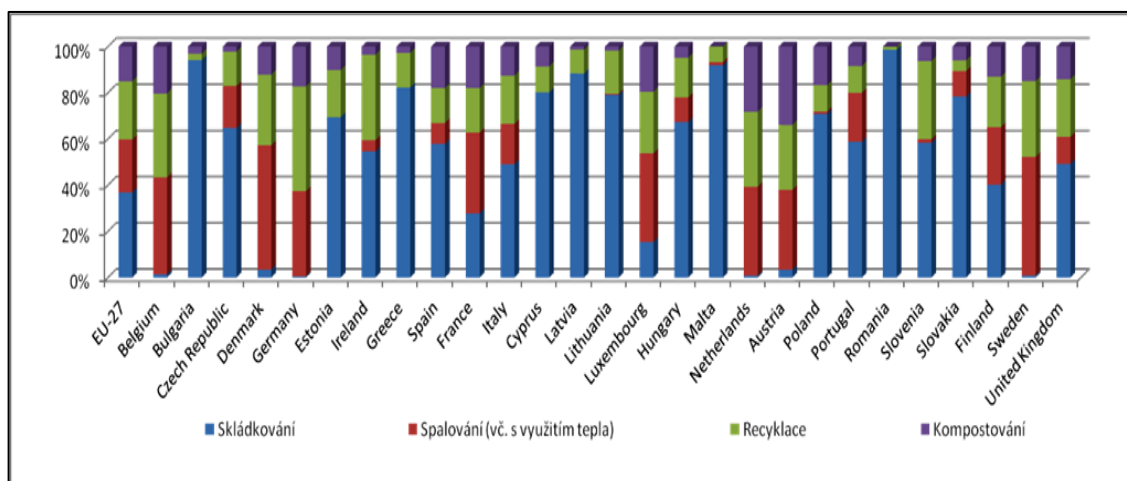
4.3.1 Analýza zpracování komunálních odpadů v Evropské unii

Podle Eurostatu (2013c) většina odpadů je v současnosti v Evropské unii skládkována nebo spalována. Podstatně menší množství odpadů je recyklováno nebo kompostováno. V EU-27 se množství odpadů, které končí na skládkách, ve sledovaném období od roku 2006 do roku 2011 snižuje. Od roku 2006 do roku 2011 se množství skládkovaného odpadu snížilo o 17%³. I přes tento klesající trend skládkované odpady průměrně v EU-27 tvoří 37% z celkového množství zpracovávaného odpadu. V některých členských státech tento druh nakládání s odpady tvoří více než 90% (např. Bulharsko, Malta nebo Rumunsko). Naproti tomu ostatní způsoby nakládání s odpady ve sledovaném období vykazují mírně rostoucí trend. Zpracování odpadu jednotlivých členských států Evropské unie znázorňuje Obr. č. 14.

³ V EU-27 v roce 2006 množství skládkovaného odpadu představovalo 108 353 tisíc tun. V roce 2011 se toto množství snížilo na 90 185 tisíc tun.

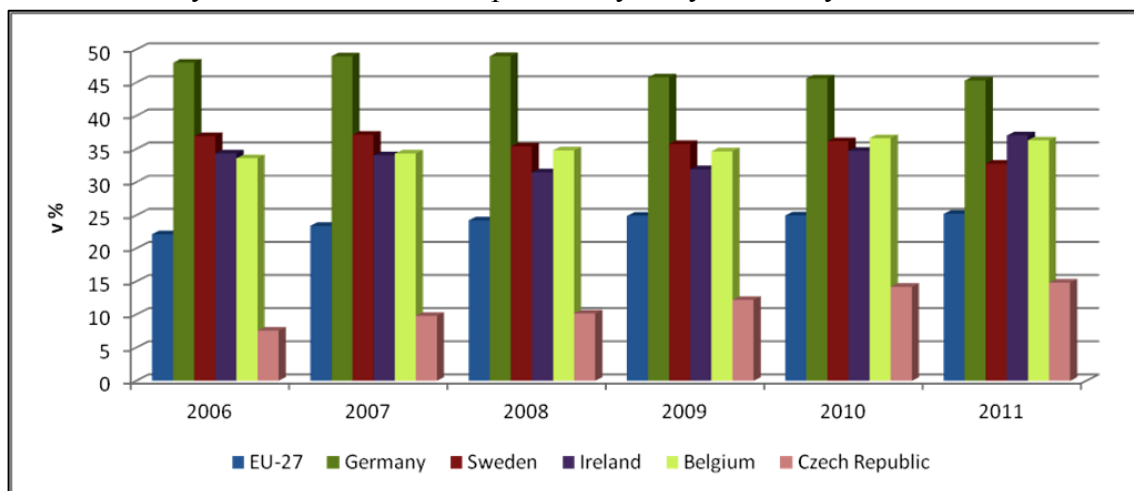
I když se zvyšuje množství recyklovaného odpadu, většina členských států Evropské unie v roce 2011 zdaleka nedosahuje limitu 50% stanoveného Směrnicí 2008/98/ES. Mezi státy s největším množstvím recyklovaného komunálního odpadu v roce 2011 patří Německo (45%), Irsko (37%) a Belgie (36%). Německo dlouhodobě vykazuje trend vysokého stupně recyklace komunálního odpadu. Od roku 2002 recykluje více než 40% komunálního odpadu. Naopak státy, které v roce 2011 recyklovaly nejméně odpadu v EU, představuje Rumunsko (1,3%), Bulharsko (2,8%) nebo Slovensko (4,6%). Česká republika v roce 2011 recyklovala 15% komunálního odpadu, což je pod průměrem EU-27, který dosahoval hodnoty 25%. Způsoby nakládání s odpady v EU znázorňuje Obr. č. 14. Nedostatečná recyklace a oddělený sběr odpadů v EU je způsoben zejména omezenou infrastrukturou a nedostatečnou občanskou vybaveností, v městských oblastech často záleží pouze na dobrovolnosti jednotlivých subjektů. Některé členské státy mají systém odpadového hospodářství teprve v rozvojové fázi a obecně je možné třídít pouze obalový odpad a papír. Recyklaci odpadů vybraných členských států v jednotlivých letech graficky znázorňuje Obr. č. 15.

Obr. č. 14: Způsoby nakládání s odpady v jednotlivých členských státech Evropské unie

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu

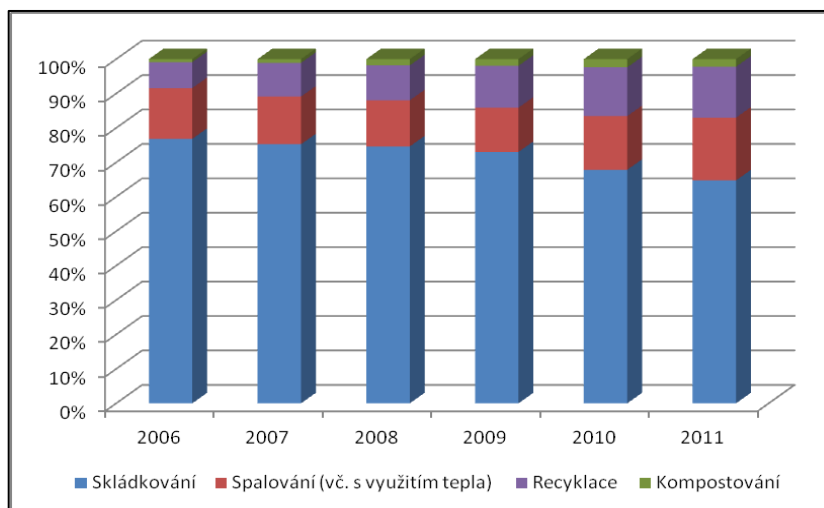
Obr. č. 15: Recyklace komunálního odpadu ve vybraných členských státech EU v %

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurstatu

Česká republika v oblasti nakládání s odpady vykazuje mírně pozitivní trend. Ve sledovaném období od roku 2006 do roku 2011 skládkování odpadů kleslo o 15,7% a v roce 2011 tvoří 65% zpracovávaného odpadu. Podíl recyklovaného komunálního odpadu ve sledovaném období vzrostlo celkem o 96% a kompostování dokonce o 156%. Situaci nakládání s odpady v České republice ilustruje Obr. č. 16.

Obr. č. 16: Nakládání s odpady v České republice v %

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurstatu

4.3.2 Ekonomické nástroje redukující produkci komunálního odpadu

Ačkoliv se v EU ve sledovaném období zvyšuje podíl recyklovaného komunálního odpadu, je třeba, aby jednotlivé státy implementovaly cíle stanovené ve Směrnici 2008/98/ES do plánů odpadového hospodářství, popřípadě aby přijaly potřebné legislativy podporující splnění těchto cílů. V současnosti je téměř nemožné splňovat cíle EU bez použití ekonomických nástrojů.

V souvislosti s vyhodnocením Tematické strategie pro předcházení vzniku odpadů a jejich recyklaci byla vypracována studie na téma užití ekonomických nástrojů v souvislosti s odpadovým hospodářstvím a jejich vlivy na produkci a nakládání s odpady v EU. Tato studie byla vypracována Institutem pro evropskou politiku životního prostředí ve spolupráci s Bio Intelligence Service v roce 2010.

V rámci této studie se mezi ekonomické nástroje, u kterých lze předpokládat zřetelnější dopady na produkci a nakládání s odpady řadí:

- poplatky za likvidaci a zpracování odpadu,
- Pay-as-you-throw (dále PAYT) systémy,
- systémy rozšířené odpovědnosti výrobce za určité druhy odpadů.

Za účinné **poplatky** za likvidaci a zpracování odpadu se považuje zdanění či zpoplatnění skládkování nebo zdanění spalování odpadů. V rámci studie byl analyzován vztah mezi zdaněním či zpoplatněním skládkování a množstvím vyprodukovaného komunálního odpadu, který končí na skládkách. Při této analýze byla zaznamenána jasná korelace mezi zpoplatněním skládkování a procentem recyklovaného nebo kompostovaného odpadu v členských státech EU. Členské státy, které zavedly vyšší poplatky za skládkování, vykazují větší podíl recyklovaného a kompostovaného odpadu. Podle studie členské státy EU pravděpodobněji splní cíl Směrnice 2008/98/ES ohledně recyklace komunálního odpadu pokud zavedou zpoplatnění skládkování ve výši 100 eur za tunu skládkovaného odpadu. V tomto případě by tyto daně či poplatky měly mít největší vliv na snížení množství odpadů ukládaného na skládkách a na motivaci recyklovat a kompostovat odpad. Samotná daň či poplatek ovšem bude jen obtížně eliminovat skládkování. Jako vedlejší účinek má tato daň přesun způsobu nakládání odpadu od skládkování směrem ke spalování tohoto

odpadu s tepelným využitím, přičemž tento druh výroby energie je považován za neekologický.

Pro analýzu dopadu zavádění zdanění spalování odpadu tato studie měla nedostatek údajů. Tuto daň či poplatek má ve svém daňovém systému zavedeno jen několik členských států EU. Lze ovšem vyzorovat trend, kdy vyšší poplatky ze spalování odpadu jsou přidruženy s vyšším podílem recyklovaného nebo kompostovaného komunálního odpadu (Watkins et al., 2012).

PAYT systém je systém pro sběr odpadu, kdy domácnosti platí za svoz odpadu na základě množství či objemu vyprodukovaného množství odpadků. Podle studie tento systém využívá 17 členských zemí EU. Tento systém motivuje domácnosti ke snižování množství „zbytkového odpadu“ a pobízí ke třídění odpadu, protože za separovaný odpad jsou stanoveny nižší nebo dokonce nulové sazby za odvoz. V rámci PAYT systémů existují tři typy cenových systémů: proporcionální, variabilní a „více-vrstvené“.

Proporcionální systém vytváří nejpřímější vztah mezi množstvím odpadů a cenou. Tento typ PAYT systému stanoví poplatek, který se vybírá za každý odpadkový kontejner, který je naplněn. Obvykle se poplatek vybírá prostřednictvím nákupu speciálních pytlů, které lze zakoupit v lokálních obchodech nebo na obecních úřadech. Tento systém je velice motivační ke snižování vyprodukovaného odpadu. Zároveň je proporcionální systém obvykle méně nákladný. Vzhledem k možnosti zakoupit pytle v obchodě nebo na obecním úřadě se výrazně snižují administrativní náklady na rozdíl například od fakturačních systémů. Nevýhodou může být nejistý příjem z tohoto poplatku. Domácnosti mohou zakoupit najednou větší množství pytlů a pak několik měsíců nezakoupí žádný.

Při variabilním PAYT systému jsou obvykle domácnostem účtovány poplatky na základě velikosti předplatného kontejneru. Za odpady, které jsou vyprodukované nad rámec předplatného, je vybírán další poplatek. Výhodou tohoto systému je zvýšená kontrola nad produkcí odpadů a pobídek ke snižování produkce odpadů. V závislosti na jednotlivých programových cílech může být účtovaný poplatek za použití dalších kontejnerů vyšší než je cena na předplatné úrovni. Tím se vytváří silná pobídka ke snižování a recyklování odpadů. Tento systém může mít vyšší náklady na zavádění

a na správu, jelikož domácnostem jsou nabídnuty kontejnery v různých velikostech s různými úrovněmi předplatného.

Více-úrovňové systémy jsou někdy zaváděny jako nástroj k dosažení stabilního příjmu. Domácnosti si objednají základní úroveň služeb, za kterou platí paušální poplatek. Druhá úroveň pak zahrnuje poplatky stanovené na základě vyprodukovaného odpadu a je zavedena způsobem jako variabilní nebo proporcionalní PAYT systém. Hlavní výhodou tohoto systému je stabilní příjem a motivace obyvatel ke snižování odpadu a k jeho recyklaci. Nevýhodou tohoto systému je „první vrstva“, kdy v rámci paušální platby může být snižována motivace ke snižování a recyklaci odpadů (EPA, 2012).

Všechny tyto tři systémy či jejich kombinace byly s rozdílnými dopady implementovány v různých oblastech jednotlivých členských států EU. V Německu v oblasti Aschaffenburg PAYT systém založený na hmotnosti odpadu (proporcionalní systém) byl zaznamenán výrazný pokles produkce komunálního odpadu v prvním roce zavedení (asi o 55%). Zároveň nebyl zaznamenán nárůst nelegálního ukládání odpadů. V Irsku variabilní systém dosáhl lepších výsledků než proporcionalní systém. První rok po zavedení variabilního systému došlo v oblastech, kde byl tento systém zaveden, ke snížení produkce odpadů o 49%. V oblastech, kde byl zaveden proporcionalní systém, došlo k poklesu v prvním roce o 23%. V Itálii zavedené PAYT systémy přinesly smíšené dopady, v provincii Treviso se dokonce zvýšila produkce komunálních odpadů o 12%. Je ovšem třeba vzít v úvahu, že na produkci odpadů působí více faktorů. Pro stanovení vhodného typu či kombinace PAYT systémů musí jednotlivé oblasti vzít v úvahu své programové cíle, zejména zda je prioritní zvýšit množství recyklovaného odpadu nebo udržet administrativní náklady na nízké úrovni (Watkins et al., 2012).

Rozšířená odpovědnost výrobce (Extended Producer Responsibility, dále EPR) je poměrně nový nástroj určený ke snížení odpadu ze spotřebního zboží. EPR je nejpřímějším nástrojem k dosažení principu znečišťovatel platí. EPR vyžaduje, aby jednotliví producenti nesli větší odpovědnost za odpady vzniklé z jejich produktů a jejich vliv na životní prostředí během celého jejich životního cyklu. Jedná se o přístup, který rozšiřuje odpovědnost výrobce za výrobek až na post-spotřebitelskou fázi životního cyklu výrobku. Účelem tohoto nástroje je minimalizovat odpady ze spotřebních produktů a snížit jejich dopad na životní prostředí. Výrobci mohou například navrhovat výrobky, které produkují méně odpadů, na jejich výrobu je použito

méně zdrojů nebo obsahují více recyklovatelných složek a méně toxických prvků (EPA, 2012).

Zálohový systém je typem EPR, kdy část odpovědnosti za odpad z obalů je přenesena na konečného uživatele. Cílem tohoto mechanismu je zvýšit opětovné použití materiálů nebo recyklace a minimalizovat množství odpadků pomocí ekonomické odměny za sběr použitých obalů. Zálohový systém může být efektivní, je to jediný systém, který vytváří přímé pobídky spotřebitelům. Zároveň ale ukládá určité osobní náklady pro koncové spotřebitele v podobě časových a cestovních nákladů ve spojení s předáním použitých obalů.

Dalším ekonomickým nástrojem ovlivňující produkci odpadů je **Daň z obalů**. Tato daň se řadí mezi přímější nástroje regulace produkce odpadů. V závislosti na návrhu a zavedení daně může snížit množství vyprodukovaných obalů anebo minimalizovat dopady na životní prostředí pomocí motivace k využívání neekologičtějších materiálů pro daný výrobek. Podobně jako EPR systém, obalová daň vytváří pobídky výrobcům k upřednostňování obalů s opětovným použitím nebo k optimalizaci hmotnosti obalu. Ve srovnání s EPR systémem vytváří menší motivaci k recyklaci odpadům (Kjær et al., 2012). U daně z obalů je poměrně problematické stanovit sazbu zejména z důvodu odlišné možnosti použití jednotlivých materiálů. Například na obaly krabicových nápojů jsou používány různé druhy materiálů, které lze substituovat. Potom mohou jednotlivé stanovené sazby této daně způsobit změnu používaných materiálů. Tato daň byla zavedena jen u několika členských států Evropské unie a to v různých formách.

Daň z obalů ve Švédsku byla poprvé uvedena v roce 1973. Tato daň byla uvalena na nápojové obaly se záměrem nahradit ztracené příjmy v důsledku zmrazení cen potravin. Zdaněna byla většina obalů alkoholických i nealkoholických nápojů, výjimku tvořily obaly na mléko. Byla stanovena jednotná sazba, která nezohledňovala velikost obalu. Tato daň byla v roce 1984 zrušena a za několik měsíců nahrazena revidovanou daní z obalů. Revidovaná daň zdaňovala veškeré nápojové obaly o velikosti mezi 0,2 a 3 litry. Zároveň již byl v této době provozu zálohový systém na lahvové obaly. V roce 1993 byla daň z obalů zrušena a byl zaveden EPR systém pro obalový materiál. EPR systém pokrýval širší okruh materiálů než daň z obalů a uvalila na výrobce odpovědnost za sběr obalů, jejich znovupoužití, recyklaci či zpracování jiným, environmentálně

šetrným, způsobem. Příjem z obalové daně neměl přesně stanovenou oblast použití, stal se součástí vládních příjmů. Jejím primárním účelem bylo zvýšit daňové příjmy, snížení produkce a zvýšení recyklace odpadů bylo až sekundárním cílem.

Obalová daň ve Finsku byla zavedena v roce 1994. Tato daň pokrývala obaly alkoholických i nealkoholických nápojů. Sazby byly stanoveny podle objemu jednotlivých obalů. Pokud poplatník dokáže, že obal je součástí schváleného programu Ministerstva životního prostředí, může uplatnit nižší daňová pásma na své produkty. Pro zahrnutí do tohoto programu jednotliví výrobci musí splňovat hlavní tři podmínky, například návratnost obalů v prvním roce 75%, v druhém roce 85%, ve třetím roce 90% a ve čtvrtém 95%. Pokud výrobce splňuje podmínky programu, na obaly, které jsou opakovaně používány, je uvalena nulová sazba daně.

Primárním účelem daně je prevence v produkci obalového materiálu. Daň nezahrnuje mnoho sortimentu, výjimka je uvalena například na obaly mléčných výrobků. Obalová daň ve Finsku upřednostňuje znovupoužití obalů před jejich recyklací. Podle ministerstva financí administrativní náklady této daně zůstávají na nízké úrovni. Výběr této daně je spojen s výběrem spotřebních daní. Od zavedení daně se zvýšilo množství vrácených obalů. V současnosti návratnost plechových obalů činí 95%. Takto stanovená daň ovšem nemotivuje ke snižování množství materiálu použitého k výrobě obalů. Daň také nerozlišuje různé druhy materiálů, nemotivuje tedy k používání materiálů s šetrnějšími dopady na životní prostředí.

Dánská daň z obalů byla zavedena v roce 1998, kdy pokrývala pouze obaly jako lahve a sklenice. Tato daň byla v platnosti pouhý rok. V roce 1999 Dánsko zavedlo další daň z obalů, která se vztahuje na řadu obalů, používaných pro 18 rozdílných produktů, přičemž 17 z nich se vztahuje na balené zboží a 1 souvisí s nákupními taškami. V porovnání s jinými obalovými daněmi, dánský daňový systém pokrývá mnohem širší rozsah. Daň zahrnuje produkty jako nápoje, oleje, vinné octy, mléčné výrobky, barvy, kosmetiku a mnoho dalších. V současnosti sice toto zdanění nepokrývá základní potraviny a domácí potřeby, nicméně se plánuje do budoucna dále rozšířit rozsah zdanění. Tato daň se vztahuje pouze na maloobchodní balení do 20 litrů.

Daň z obalů se v Dánsku uplatňuje třemi různými způsoby. Pro většinu produktů tato daň vychází z hmotnosti. Výše daně závisí na hmotnosti obalového materiálu ve výrobku. Sazby daně se liší podle použitého materiálu. Dánský systém rozlišuje

třináct různých úrovní zdanění, které odpovídají různým druhům použitého materiálu. Pokud se obal skládá z 90% z jediného materiálu, výrobce má možnost uplatnit sazbu daně na celý obal toho materiálu, který převažuje v daném obalu (například skleněná lahev s kovovým víčkem). V případě, kdy nejde materiál nijak oddělit, například svařované fólie z několika druhů materiálů, obal se klasifikuje jako laminát a je použita sazba daně pro tento druh materiálu. Další typ obalové daně je založen na základě objemu. Tato daň se týká nápojových obalů, které obsahují pivo, sycené nápoje, vína nebo likéry. V současnosti existuje šest daňových pásem v závislosti na velikosti obalů. Poslední typ této daně je stanoven v závislosti na hmotnosti a předmětem daně jsou nákupní tašky. Dani podléhají plastové papírové tašky s uchem, jejichž kapacita činí minimálně pět litrů.

Veškeré příjmy z této daně plynou do státního rozpočtu. Daň z obalů byla zavedena za účelem snížení množství používaného obalového materiálu. Původním záměrem bylo snížení dopadu obalové produkce na životní prostředí prostřednictvím preference obalů, které nemají negativní dopady na životní prostředí. V současnosti se uvažuje přehodnocení sazeb daně v závislosti na různých ekologických dopadech jednotlivých obalových materiálů. Výběr této daně se považuje za obtížnější než výběr jiných daní, zejména z důvodu mnoha daňových pásem pro jednotlivé druhy obalů. Po zavedení daně na nákupní tašky se odhaduje pokles použitých papírových a plastových materiálů kolem 70%. V současnosti nelze zcela posoudit efektivnost těchto daní vzhledem k nedostatečné dostupnosti dat. Nicméně, výběr těchto daní má prospěch ve vytváření kvalitnějších dat o úrovni spotřeby obalů (European Commission, 2001).

Vzhledem k přijaté Směrnici 2008/98/ES a doposud nedostatečné úrovni recyklace či kompostování v jednotlivých členských zemích, by státy měly uvážit zavedení či revizi výše uvedených ekonomických nástrojů k redukci produkce komunálního odpadu. Členské státy by při výběru vhodného nástroje ke snížení odpadů měly vzít v úvahu primární účel svých politik, tj. zda do první řady staví redukci komunálního odpadu nebo spíše nižší administrativní náklady a náklady na správu. Podle názoru autorky, by jednotlivé státy měly následovat zejména princip „znečišťovatel platí“, tzn. rozšířit PAYT systém do jednotlivých oblastí a zvážit eventuální zavedení obalové daně.

Závěr

V této práci byla objasněna problematika harmonizace environmentálních daní v Evropské unii, zejména historický vývoj, právní legislativa a budoucí vývoj environmentálního zdanění.

V úvodu práce autorka řešila environmentální zdanění v České republice, jeho historii, aktuální právní legislativu. Dále autorka rozebrala jednotlivé fáze ekologické daňové reformy v České republice.

Ve druhé části této práce bylo objasněno ekologické zdanění v Evropské unii a legislativní úpravu a nástroje k harmonizaci environmentálního zdanění. V rámci této kapitoly autorka nastínila environmentální zdanění průkopníků těchto daní, tj. Dánska a Švédska.

Ve třetí části autorka analyzovala environmentální zdanění jednotlivých členských států Evropské unie za použití dat z Eurostatu, Českého statistického úřadu a Výročních zpráv celního úřadu. Dále autorka zhodnotila dopad zavedení ekologického zdanění na podnikovou sféru v České republice. Zhodnocení bylo provedeno formou dotazníkového řešení s 31 respondenty.

Poslední část práce byla zaměřena na predikci budoucího vývoje environmentálního zdanění. Podle názoru autorky by se jednotlivé členské státy v současnosti měly zaměřit zejména na problematiku produkce komunálního odpadu. V rámci zhodnocení této problematiky autorka provedla analýzu současného zpracovávání komunálního odpadu v Evropské unii za použití dat z Eurostatu. Dále autorka rozebrala jednotlivé ekonomické nástroje, které ovlivňují produkci komunálního odpadu a podporují jejich recyklaci či kompostování. V závěru práce autorka doporučila jednotlivým státům zrevidovat již používané ekonomické nástroje v této oblasti a dále zvážit zavedení dalších těchto nástrojů. Podle názoru autorky by jednotlivé členské státy Evropské unie měly striktně následovat a snažit se dodržovat princip znečišťovatel platí.

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Sazby daně ze zemního plynu a některých dalších paliv	12
Tab. č. 2: Minimální úrovně zdanění pohonných hmot	23
Tab. č. 3: Minimální úrovně zdanění pohonných hmot pro průmyslové nebo komerční účely	23
Tab. č. 4: Minimální úrovně zdanění uplatnitelné na paliva a elektřinu	23
Tab. č. 5: Vývoj ekologického zdanění v Dánském království	27
Tab. č. 6: Inkaso ekologických daní podle typu daně v mil. Kč v České republice	37

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Ekologická daňová reforma v České republice	16
Obr. č. 2: Environmentální akční programy	19
Obr. č. 3: Vývoj ekologického zdanění a ochrany životního prostředí v EU	21
Obr. č. 5: Zdroj informace o zavedení ekologických daní do české daňové soustavy	31
Obr. č. 4: Informovanost podnikové sféry o ekologizaci české daňové soustavy	31
Obr. č. 6: Dopad zavedení ekologických daní na podnikání	32
Obr. č. 7: Vnímání ekologických daní českým podnikatelským sektorem	33
Obr. č. 8: Názor podnikové sféry na motivační účinky ekologické daňové reformy na modernizaci výrobní základny	34
Obr. č. 9: Podíl inkasa ekologických daní podle typu daně v České republice	36
Obr. č. 10: Podíl environmentálních daní na celkových daních a HDP v České republice	38
Obr. č. 11: Podíl celkových daňových příjmů na HDP v České republice	39
Obr. č. 12: Výdaje na ochranu životního prostředí v České republice	40
Obr. č. 13: Emise skleníkových plynů v České republice	42
Obr. č. 14: Způsoby nakládání s odpady v jednotlivých členských státech Evropské unie	45
Obr. č. 15: Recyklace komunálního odpadu ve vybraných členských státech EU v %	46
Obr. č. 16: Nakládání s odpady v České republice v %	46

Seznam použitých zkratek

EAP	Environmentální akční program
EHS	Evropské hospodářské společenství
EPR	Rozšířená odpovědnost výrobce
EU	Evropská unie
EU-27	Oblast zahrnující všech 27 členských zemí EU
PAYT	Pay-as-you-throw systém

Seznam použité literatury

EKINS, Paul a Stefan SPECK. *Environmental tax reform (ETR): a policy for green growth*. 1. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2011. ISBN 01-995-8450-8.

HRUŠKA, Zdeněk. Geneze a vývoj ekologického zdanění v České republice a ve Spolkové republice Německo. In: *Trendy v podnikání 2011*. Plzeň, 2011b. ISBN 978-80-261-0051-5.

HRUŠKA, Zdeněk. Vliv dopadu ekologických daní na domácnosti v České republice. In: *Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky*. Hradec Králové, 2011a. ISBN 978-80-904877-7-2.

HRUŠKA, Z., DVOŘÁKOVÁ, L. Vliv dopadu ekologických daní na domácnosti v České republice. In *MMK 2011 : Mezinárodní Masarykova konference pro doktorandy a mladé vědecké pracovníky*. Hradec Králové: MAGNANIMITAS, 2011c. s. 1640-1649. ISBN: 978-80-904877-7-2.

MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2013: úplná znění platná k 1. 1. 2013*. Praha: Grada, 2013, ISBN 978-80-247-3206-0.

NETUŠILOVÁ, Pavla a Tomáš KŘIVKA. *Policy-making environmentálních daní v ČR*. Plzeň: NAVA - nakladatelská a vydavatelská agentura, 2012. ISBN 978-80-7211-434-4.

NERUDOVÁ, Danuše. *Harmonizace daňových systémů zemí Evropské unie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-386-7.

PAVLÍK, Marek a Marek BĚLČÍK. *Společenská odpovědnost organizace: CSR v praxi a jak s ním dál*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 169 s. ISBN 978-80-247-3157-5.

PRAVEC, Josef. Za uhlí o polovinu více. *Ekonom*, únor 2012, č. 5, s. 25-27.

RUSSELL, David. *Towards ecological taxation: the efficacy of emissions-related motor taxation*. Farnham: Gower, 2011. ISBN 978-056-6089-800.

SVÁTKOVÁ, Slavomíra. *Spotřební a ekologické daně v České republice*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. ISBN 978-80-7357-443-7.

ŠIROKÝ, Jan. *Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 27 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace v EU se základními judikáty SD EU, včetně zpracování Lisabonské smlouvy a novelizací směrnice 2006/112/ES*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2006. ISBN 978-80-7201-799-7.

Elektronické zdroje

BARANZINI, Andrea et al. A future for carbon taxes. In: *Ecological economics*. Amsterdam: Elsevier Science BV, 2010, s. 395-412. ISSN 0921-8009. DOI: 10.1016/S0921-8009(99)00122-6. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800999001226>

BOQIANG, Lin a Li XUEHUI. The effect of carbon tax on per capita CO2 emissions. In: *Energy policy*. Oxford: Elsevier Sci Ltd, 2011, s. 5137-5146. ISSN 0301-4215. DOI: 10.1016/j.enpol.2011.05.050. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421511004502>

Celkové emise skleníkových plynů v letech 1990, 1995, 2000, 2005–2010 [Mt CO₂ ekv.]. *Český hydrometeorologický ústav* [online]. ©2012 [cit. 10.3.2013]. Dostupné z: <http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/grafroc/groc/gr11cz/tab/t121.html>

Co je a kde se vzala Evropská politika životního prostředí. *Centrum pro otázky životního prostředí: Univerzita Karlova v Praze* [online]. [n.d.]. [cit. 10.8.2012]. Dostupné z: http://www.czp.cuni.cz/en/wikidata/hk/Evropska_politika_ZP

Council Directive 2003/96/EC ze dne 27.10.2003. *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [cit. 19.7.2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0096:cs:HTML>

Council Directive 2004/74/EC ze dne 29.4.2004. In: *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [cit. 19.7.2012]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0074:CS:HTML>

Daňové úniky u pohonných hmot [televizní vysílání online]. Studio ČT24-Česká televize, 2012. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10101491767-studio-ct24/212411058281105/>

Daňové změny od roku 2013. *Vláda České republiky* [online]. ©23.5.2012. [cit. 30.7.2012]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/danove-zmeny-od-roku-2013-95853/>

Economic Instruments - Charges and taxes: Energy Taxation (Denmark). *Economic Instruments in Environmental Policy* [online]. ©2008. [cit. 12.8.2012]. Dostupné z: <http://www.economicinstruments.com/index.php/climate-change/article/120->

Ekologická daň. *Ekologická daň: Informace o ekologické dani* [online]. [cit. 25.7.2012]. Dostupné z: <http://ekodan.eu/>

Environmental Action Programmes. *Institute for European Environmental Policy* [online]. ©2010a. [cit. 3.8.2012]. Dostupné z: <http://www.ieep.eu/work-areas/governance/environmental-action-programmes/k/environmental-action-programme/>

Environmental taxes and environmentally related subsidies 2011: Decrease of energy related taxes. *Statistics Sweden* [online]. ©2012. [cit. 3.11.2012]. Dostupné z: http://www.scb.se/Pages/PressRelease___339940.aspx

Evropská politika ochrany životního prostředí. *BusinessInfo.cz* [online]. ©2009. [cit. 31.7.2012]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/evropska-politika-ochrany-zivotniho-5151.html>

Exploring key priorities and actions for the 7th EAP. *Institute for European Environmental Policy* [online]. ©2012b. [cit. 31.3.2013]. Dostupné z: <http://www.ieep.eu/work-areas/governance/environmental-action-programmes/2012/09/towards-a-7th-environment-action-programme-priorities-and-action-needs>

Fifth European Community environment programme: towards sustainability. *Europa: Summaries of EU legislation* [online]. [n.d.]. [cit. 3.8.2012]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/other/128062_en.htm

GDP and main components – volumes. *Eurostat* [online]. Aktualizace 2013b, verze 2.10.0.4-20130315-4935-PROD_EUROBASE. [cit. 23.3.2013]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_gdp_k&lang=en

Green taxes and subsidies boom in Sweden. *The Swedish Wire* [online]. ©2010. [cit. 30.10.2012]. Dostupné z: <http://www.swedishwire.com/component/content/article/26:economy/%207869:green-taxes-and-subsidies-boom-in-sweden>

HEY, Christian. EU Environmental Policies: A short history of the policy strategies. In: *EU environmental policy handbook: a critical analysis of EU environmental legislation: making it accessible to environmentalists and decision makers*. Brussels: European Environmental Bureau, ©2005, s. 17-30. ISBN 9057270552. Dostupné z: <http://www.eeb.org/publication/chapter-3.pdf>

HOERNER, Andrew a Benoît BOSQUET. Environmental Tax Reform: The European Experience. *Center of a Sustainable Economy* [online]. ©2001. [cit. 20.10.2012]. Dostupné z: http://rprogress.org/publications/2001/eurosurvey_2001.pdf

HRDLIČKA, Zdeněk et al. Systémy účetnictví a evidence daňových příjmů vládních institucí. In: *Vysoká škola ekonomická v Praze* [online]. 2010. [cit. 23.3.2013]. Dostupné z: <http://www.vse.cz/polek/729>

CHARVÁT, Hugo. Ekologická daňová reforma vybrala méně, změna pojištění se nekoná. *Ekolist.cz* [online]. ©2009. [cit. 20.7.2012]. Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/ekologicka-danova-reforma-vybrala-mene-zmena-pojisteni-se-nekona>

Informace o činnosti daňové a celní správy České republiky za rok 2008. *Celní správa České republiky* [online]. ©2009. [cit. 5.3.2013]. Dostupné z: <http://www.celnisprava.cz/cz/statistiky/Stranky/vyrocnizpravy.aspx>

KJÆR, Birgitte et al. Effectiveness of economic instruments for packaging. *Europa.eu* [online]. ©2012 [cit. 13.4.2013]. Dostupné z: http://scp.eionet.europa.eu/publications/wp2012_4/wp/wp2012_4

Kjótský protokol k rámcové smlouvě Organizace Spojených Národů o změně klimatu ze dne 11.12.1997. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. ©2008-2012. [cit. 20.7.2012]. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky_protokol/\\$FILE/OMV-cesky_protokol-20081120.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky_protokol/$FILE/OMV-cesky_protokol-20081120.pdf)

Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. ©2008-2012. [cit. 13.3.2013]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol

KUCHYŇKOVÁ, Petra. Životní prostředí. *Euroskop.cz: Věcně o Evropě* [online]. ©2005-2013. [cit. 31.7.2012]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8926/sekce/zivotni-prostredi/>

LÁCHOVÁ, Lenka. *Daňové systémy v globálním světě*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-320-1.

LARSEN, Thomas. Greening the Danish Tax System. *Federal Public Service Finance* [online]. ©2011. [cit. 12.8.2012]. Dostupné z: http://docufin.fgov.be/intersalgnl/thema/publicaties/documenta/2011/BdocB_2011_Q2e_Larsen.pdf

Main national accounts tax aggregates. *Eurostat* [online]. Aktualizace 2013a, verze 2.10.0.4-20130315-4935-PROD_EUROBASE. [cit. 25.3.2013]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_a_tax_ag&lang=en

Municipal waste. *Eurostat* [online]. Aktualizace 2013c, verze 2.10.0.4-20130315-4935-PROD_EUROBASE. [cit. 12.4.2013]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=env_wasmun&lang=en

NYMAN, Pia. Environmental Taxes - The Case of Sweden. In: *Human Development Reports* [online]. ©1998. [cit. 20.10.2012]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr1998/papers/NYMAN-Pia_Taxes-Sweden.pdf

Pricing systems. *EPA: United States Environmental Protection Agency* [online]. ©2012 [cit. 13.4.2013]. Dostupné z: <http://www.epa.gov/osw/conservation/tools/payt/top13.htm>

Principy a harmonogram ekologické daňové reformy ze dne 3.7.2007. *Centrum pro otázky životního prostředí: Univerzita Karlova v Praze* [online]. ©1992-2013. [cit. 11.7.2013]. Dostupné z: http://www.czp.cuni.cz/ekoreforma/EDR/Koncepce_EDR-20070104.pdf

Sixth Environment Action Programme. *Europa: Summaries of EU legislation* [online]. ©2011. [cit. 3.8.2012]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/128027_en.htm

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 98/2008 ze dne 19.11.2008 o odpadech a zrušení některých směrnic. *EUR-Lex.europa.eu* [online]. [cit. 12.4.2013]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:0030:C:S:PDF>

Směřuje EU k trvale udržitelnému rozvoji?. *Centrum pro otázky životního prostředí: Univerzita Karlova v Praze* [online]. ©2003, aktualizace 18.5.2005. [cit. 31.7.2012]. Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/info/EU/Bruzura/iv.htm>

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství dne 25.3.1957. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. ©2005-2009. [cit. 31.7.2012]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Rimska_smlouva_1957.pdf

STAMATOVA, Stela a Anton STEURER. Environmental taxes account for 6.2% of all revenues from taxes and social contributions in the EU-27. *Eurostat* [online]. ©2012. [cit. 9.3.2013]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-053/EN/KS-SF-12-053-EN.PDF

Study on Environmental Taxes and Charges in the EU. *European Commission* [online]. ©2001 [cit. 13.4.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/environment/enveco/taxation/pdf/ch12_packaging.pdf

Sustainability: 7th Environmental Action Programme. *European Environmental Bureau: Federation of Environmental Citizens Organisations* [online]. ©2012. [cit. 3.8.2012]. Dostupné z: <http://www.eeb.org/index.cfm/activities/sustainability/7th-environmental-action-programme/>

SZIRONY, Annamaria a Anton STEURER. EU-27 environmental protection expenditure increased to 2.25% of GDP in 2009. *Eurostat* [online]. ©2012. [cit. 23.3.2013]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-12-023/EN/KS-SF-12-023-EN.PDF

The EU Emissions Trading System (EU ETS). *European Commission* [online]. ©4.1.2013 [cit. 27.2.2013]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/>

TIMILSINA, Govinda et al. When does a carbon tax on fossil fuels stimulate biofuels?. In: *Ecological economics*. Amsterdam: Elsevier Science BV, 2011, s. 2400-2415. ISSN

0921-8009. DOI: 10.1016/j.ecolecon.2011.07.022. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800911002977>

WATKINS, Emma et al. Use of economic instruments and waste management performances: Final Report. *European Commission* [online]. ©2012 [cit. 12.4.2013]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/final_report_10042012.pdf

Why did greenhouse gas emissions increase in the EU in 2010?: EEA analysis in brief. *European Environment Agency* [online]. ©2012. [cit. 15.3.2013]. Dostupné z: <http://www.eea.europa.eu/publications/european-union-greenhouse-gas-inventory-2012>

Zákon 261/2007 Sb. ze dne 19.9.2007 o stabilizaci veřejných rozpočtů. In: *Sbírka zákonů* 16.10.2007, roč. 2007, částka 85. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. ©2010. [cit. 20.3.2013]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=261/2007&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Zákon 337/1992 Sb. ze dne 5.5.1992 o správě daní a poplatků. In: *Sbírka zákonů* 1.8.1992, roč. 1992, částka 70. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. ©2010. [cit. 29.7.2013]. Dostupné z: aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2593

Zákon 383/2008 Sb. ze dne 23.9.2008 změna zákona o odpadech. In: *Sbírka zákonů* 20.10.2008, ročník 2008, částka 124. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. ©2010. [cit. 25.7.2012]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=383/2008&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Zákon 212/1992 Sb. ze dne 15.4.1992 o soustavě daní. In: *Sbírka zákonů* 22.5.1992, roč. 1992, částka 42. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. ©2010. [cit. 20.3.2013]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=212/1992&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Zpráva o činnosti daňové a celní správy České republiky za rok 2008. *Celní správa České republiky* [online]. ©2012. [cit. 9.3.2013]. Dostupné z: <http://www.celnisprava.cz/cz/statistiky/Stranky/vyrocnizpravy.aspx>

Zpráva o životním prostředí v ČR v roce 2008. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. ©2009. [cit. 15.3.2013]. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaoZP/\\$FILE/Zprava_ZP_CR_2008.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_091130_zpravaoZP/$FILE/Zprava_ZP_CR_2008.pdf)

Abstrakt

Jíchová, B. *Harmonizace environmentálních daní v Evropské unii – současný a budoucí pohled*. Bakalářská práce. Plzeň: Fakulta ekonomická ZČU v Plzni, 61 s., 2013.

Klíčová slova: environmentální daně, ekologická daňová reforma, životní prostředí, výnosová neutralita

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou harmonizace environmentálních daní v Evropské unii se zaměřením na Českou republiku v rámci ochrany životního prostředí. První část se věnuje ekologickým daním v České republice, jejich historii, legislativě, principu výnosové neutrality a rozebírá jednotlivé fáze ekologické daňové reformy. Ve druhé části je provedena deskripce historického vývoje environmentálních daní v Evropské unii a jejich legislativní vymezení. Současně je v této části analyzováno environmentální zdanění v Dánsku a Švédsku. Třetí část práce zkoumá ekologizaci daňových soustav, konkrétně jsou analyzovány daňové příjmy jednotlivých členských států se zaměřením na environmentální daně a dopad zavádění těchto daní na podnikovou sféru. V poslední části práce je nastíněn možný budoucí vývoj environmentálního zdanění, zejména problematika uhlíkové daně a produkce komunálních odpadů.

Abstract

Jíchová, B. *The harmonization of environmental taxes in the European Union – current and upcoming perspective*. Bachelor's thesis. Pilsen: Faculty of Economics UWB Pilsen, 61 p., 2013.

Klíčová slova: environmental taxes, environmental tax reform, legislation of harmonization of environmental taxes, prediction of environmental taxation

This bachelor thesis deals with the issue of the harmonization of environmental taxes in the European Union with a focus on the Czech Republic within the framework of the protection of the environment. The first part focuses on environmental taxes in the Czech Republic, the history, legislation, the principle of revenue neutrality and analyses the different phases of ecological tax reform. In the second part there is a description of historical development of environmental taxes in the European Union and its legislative definition. It is also analyzed the environmental taxation in Denmark and Sweden in this section. The third part explores the greening of the tax systems, specifically there are analyzed the tax revenues of the Member States with a focus on environmental taxes and the impact of the introduction of these taxes to the business sector. The last part outlines the possible future development of environmental taxation, particularly the issue of a carbon tax and municipal waste production.